

UPPSALA
UNIVERSITET

Fokus, koncentration och prestation?

En kvalitativ studie av två läsfrämjande samverkansprojekt
mellan bibliotek och idrottsföreningar

Siri Albin

Institutionen för ABM

Uppsatser inom biblioteks- & informationsvetenskap ISSN 1650-4267

Masteruppsats, 30 högskolepoäng, 2016, nr 698.

Författare/Author

Siri Albin

Svensk titel

Fokus, koncentration och prestation? En kvalitativ studie av två läsfrämjande samverkansprojekt mellan bibliotek och idrottsföreningar.

English Title

Focus, Concentration and Achievements? A qualitative study of two cooperated reading promotion projects between Libraries and Sports Clubs.

Handledare/Supervisor

Åse Hedemark.

Abstract

This master's thesis in Library and Information Science examines reading promotion projects that has been executed in cooperation between libraries and sports clubs.

The purpose of this thesis is to examine why these projects are invested in, by both libraries and the sports clubs, and how the persons involved in them are thinking about reading and its purpose. Based on both the concept of cooperation and that of united collaborative actions, two projects are examined where the libraries has cooperated with SISU sport clubs, and that has been completed on two different places in Sweden. The method to collecting data was qualitative interviews with four librarians and three sports consultants from SISU. There are several focus points in this study, one of them is the perception of children and their reading, also known as their literacy. Another important aspect in the study is that regarding how the cooperation between these two different professional cultures has been completed and if differences has affected the projects.

The theoretical framework consists of the sociocultural theory developed by Roger Säljö as an overall perspective, and the concepts of *teamwork*, *work dimensions* and *the professional object* from the works of Lena Folkesson and Amira Sofie Sandin. The concept of childhood studies also plays an important part in the interpretation of the material, as well as the idea of sports and reading as opposites, against the background of research about history of reading.

Main results of the study shows that the librarians and sports consultants involved in the projects shared positive experiences, except for some initial skepticism from the sports clubs. Other interesting results are the approach to reading as a means to achieve focus for upcoming sport achievements. The projects have been executed with the hopes of reaching out with books to children in a different environment than the school, and thereby attract them to read more.

This is a two years master's thesis in Archive, Library and Museum studies.

Ämnesord

Bibliotek, samverkan, idrottsföreningar, barn, läsfrämjande verksamhet.

Key words

Libraries, Cooperation, Sports Clubs, Children, Reading promotion.

Innehåll

Inledning	5
Syfte och centrala begrepp	6
Frågeställningar	7
Litteraturoversikt och tidigare forskning	8
Uppsatser kring läsfrämjande	9
Rapporter kring läsfrämjande samarbetsprojekt	10
Internationella projekt	11
Idrott och läsning som motsatspar	12
Synen på ”den goda boken” och den sunnda kroppen	14
Barns läsning	16
Barns perspektiv och barnperspektivet	18
Literacy	20
Teoretiska utgångspunkter	22
Det sociokulturella perspektivet	22
Samspel, yrkesdimensioner och det professionella objektet	23
Metod och material	25
Intervjuer	25
Urval av informanter	26
Kvalitet	27
Materialinsamling och bearbetning	28
Transkribering	29
Om projekten och de medverkande	31
Medverkande i <i>Projekt Racket & Läsning</i>	31
Medverkande i <i>Projekt Boll & Bokstäver</i>	31
Om projekten	32
Analys	34
Samverkan och syfte	34
Utsagor kring läsning	41
Synen på barn och barnperspektivet	48
Idrott och litteratur, kropp och huvud	51
Slutdiskussion	56
Diskussion utefter mina frågeställningar	56
Sammanfattning	62
Käll- och litteraturförteckning	63
Otryckt material	63
I uppsatsförfattarens ägo	63
Tryckt material	63
Bilaga	67
Intervjufrågor	67

Inledning

År 2013 tilldelades Kulturrådet regeringsuppdrag att genomföra en läsfrämjande satsning med särskilt syfte att tillgängliggöra litteratur för idrottande pojkar och flickor. Detta beslut grundade sig i de senaste årens försämrade PISA-resultat hos svenska skolelever i läsning, framförallt hos pojkar. I regeringens bedömning framkommer det att detta ses som ett demokrati- och jämställdhetsproblem. Det framkommer även i regeringens beslut att de förknippar särskilt pojkars val att inte läsa med sociala normer om manlighet, och att man skulle kunna bryta dessa genom att låta vuxna förebilder agera så kallade läscoacher.¹ Detta resulterade i den nationella satsningen *PAUS – du och en bok* i samarbete med Riksidrottsförbundet, SISU Idrottsutbildarna och Kulturrådet och som inledningsvis riktade sig till idrottstränare. På projektets webbsida kan man läsa om målet att vända den negativa trenden och att få ungdomar att läsa av lust och utan krav.² Det framhålls även att idrotten och kulturen har mycket att lära av varandra. Idrotten har förebilder och engagerade vuxna med möjlighet att inspirera, kulturen trimmar hjärnan och läsning i sig bidrar med en aktiv återhämtning i form av en paus.

I *Sydsvenskan* den tolfte april 2016 finns en artikel av Emma Leijnse kallad ”Sagan om pappan som läste för sin son.”³ Hon skriver här att antagligen färre än du tror kan läsa i dagens Sverige. Nitton procent av EU:s femtonåringar når inte upp till nivå två, den av PISA satta gränsen för att betraktas som läskunnig och kunna ta till sig texter svårare än vägskyltar. Under tre års tid har Kulturrådet redan delat ut pengar till läsfrämjandeprojekt riktade mot just idrottsföreningar. Leijnsne skriver att de vanligaste åtgärderna inom dessa projekt har varit att låta manliga förebilder läsa för barnen, och hon menar att ge sådana läsande förebilder är något av det mest effektiva man kan göra för att få ett barn att läsa själv. Hon betonar även vikten av att ha böcker synliga, på nattduksbordet och att som förälder och vuxen, låta barn se att du läser och att det är något bra.

Läsning som aktivitet framstår lätt som stillasittande och passiv, och som motbilden till den aktiva idrottaren. Detta var min personliga intresseingång till att undersöka sådana här läsprojekt närmare. Motsatserna i satsningarna fascinerade mig och blev utgångspunkten för att bygga min uppsats kring hur samverkan fungerat i två olika projekt, hur de medverkande sett på läsningen och betydelsen av detta.

¹ Andersson, Jonas (2015) *Med läsning som mål: om metoder och forskning på det läsfrämjande området*, Statens kulturråd, Stockholm, s 56.

² Kulturradet.se > läsfrämjande > Idrott > läsprojekt på gång > PAUS – du och en bok [2015-12-04]

³ *Sydsvenskan*.se > Sverige > sagan om pappan som läste för sin son [2016-04-22]

Syfte och centrala begrepp

Det övergripande syftet med min studie är att undersöka samarbetet mellan bibliotek och idrottsföreningar i läsfrämjandeprojekt, både hur de samarbetat och samverkat. Med utgångspunkt i detta undersöker jag bakomliggande idéer som genomsyrar utförandet av dessa samverkansprojekt. Ett fokus i studien är synen på barn och barns läsning, även benämnt som barns literacy. I detta specifika fall de vuxnas syn på nyttoaspekterna av läsning som aktivitet - vad ska barn läsa och varför? Det blir genom denna syn på läsning även intressant att problematisera synen på idrott och kultur som motsatspar. Det finns i nuläget inte speciellt mycket forskning kring dessa idrottsläsprojekt, och därför vill jag belysa detta, och jag vill göra det i en kvalitativ studie. Många gånger blir det i utvärderande forskning alltför mycket fokus på statistik och effektmätningar av genomförda projekt. I denna studie vill jag istället lyfta fram idéerna bakom, via de enskilda medverkandes utsagor.

Jag anlägger ett sociokulturellt perspektiv som grund för min studie. Inom det sociokulturella perspektivet menar man att vår kunskap och vårt sätt att förstå världen uppstår i samspel med andra.⁴ Vårt sätt att tänka, agera och kommunicera är således kollektivt inlärd färdigheter. Vi samspelar med omvärlden med hjälp av redskap som språk och olika fysiska artefakter. Detta perspektiv ligger som ett paraplybegrepp över hela uppsatsen och är något jag kommer att gå in närmare på under kapitlet ”Teoretiska utgångspunkter.”

Det empiriska materialet bygger på intervjuer med sju personer från två olika idrottsläsprojekt, genomförda i två olika svenska städer som jag valt att ge namnen Kustköping och Glimmerdagg. De intervjuade personerna är två idrottskonsulenter från SISU idrottsföreningar, en från varje projekt, fyra bibliotekarier samt en idrottsledare. Dessa medverkande presenteras mer under kapitlet ”Om projekten och de medverkande.” Projekten har pågått med varierande förutsättningar, därför är det en intention att resultaten i denna uppsats ska utmynna i en viss jämförande analys av dessa två projekt, kallade *Projekt Racket & Läsning* samt *Projekt Boll & Bokstäver*.

Jag kommer i texten att skilja på begreppen samarbete och samverkan.⁵ Samarbete syftar på det praktiska arbete som utförs tillsammans, vilket kan uppstå spontant och inte behöver vara reglerat. Samverkan syftar däremot till ett formellt avtal mellan två verksamheter där man ska uppnå något större som inte skulle kunna åstadkommas på egen hand. Begreppet literacy kommer förklaras mer ingående längre ned i texten, men kortfattat innebär det en syn på läsning förstått som ett

⁴ Säljö, Roger (2014) *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl., Studentlitteratur, Lund.

⁵ Definitionerna hämtade från Ögland, Malin (2013) *Taxonomier: verktyg för biblioteksutveckling*, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, s.23.

vidgat textbegrepp, och innefattar därmed förhållandet mellan läsförståelse, läskun-
nighet, olika textgenrer och språkliga praktiker.⁶

Frågeställningar

Varför satsar man på läsfrämjandeprojekt riktat just mot idrottsföreningar?

Vilka bakomliggande faktorer samt underliggande tankar och normer styr detta val hos bibliotekarierna, respektive idrottskonsulenten? Vilken syn på barn och läsning genomsyrar utformandet av dessa projekt, hos bibliotekarierna respektive idrottskonsulenterna?

Hur sker samverkan över dessa olika yrkesidentiteter? Finns det gemensamt professionellt objekt mellan bibliotekarier och idrottskonsulenter? Hur ser detta ut? Är någon part mer delaktig än den andre?

Idrott och läsning som motsatspar framhävs i satsningarnas beskrivning, märks detta av i samverkan? Läsningen framhålls som bisyssla för att nå andra mål, är det i längden problematiskt för barnens syn på läsning som aktivitet?

⁶ Definition hämtad från Molloy, Gunilla (2007) *När pojkar läser och skriver*, 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 14.

Litteraturoversikt och tidigare forskning

Den här studien lägger fokus på svenska idrottsläsprojekt i samverkan mellan bibliotek och idrottsföreningarna SISU inom ramen för Kulturrådets satsning.

Vid genomgång av tidigare forskning som relaterar till min studie har jag funnit material främst från ämnen som biblioteks- och informationsvetenskap, litteraturvetenskap, sociologi och pedagogik. Jag har i mina litteratursökningar fokuserat på forskning som behandlar samarbetsaspekter, läsfrämjande projekt, barn och unga samt begreppet literacy, med fokus på barn och unga. Litteraturoversikten spänner över skiftande ämnen och kan möjligen upplevas något spretig, men det är för studien viktigt att inkorporera alla delar som berör mitt ämne och därmed krävs litteratur från olika fält.

Tidigare forskning kring området har ofta haft sin utgångspunkt i läsfrämjande samarbetsprojekt utformade mellan skola och bibliotek, alternativt andra institutioner som BVC eller äldreomsorg. Det är även relativt mycket fokus på yngre barn och språkinläring i tidigare studier. Därför vidgade jag mitt sökfält något eftersom jag främst är intresserad av mer annorlunda läsprojekt som inte specifikt är kopplade till skolan som institution. Jag kommer dock inte att ha utrymme eller möjlighet att göra någon heltäckande bild av hela forskningsläget, utan istället endast presentera ett urval passande till min uppsats. Jag har använt mig av såväl uppsatser, kunskapsöversikter och litteratur som diverse rapporter. Det sistnämnda kan inte direkt benämnas som kritisk forskning, men förtjänar ändå en plats i denna studie då den berör tidigare läsfrämjandeprojekt och samverkan. Först tar jag upp uppsatser som ansetts relevanta för den här studien, därefter rapporter om läsfrämjande projekt som liknar mitt, internationella projekt och litteratur rörande begreppet literacy. Sedan berör jag idrott och läsning som motsatspar i förhållande till några utvalda studier. Dualismen däremellan är intressant och gav även upphov till det efterföljande kapitlet ”Den goda boken och sunda kroppen.”

En bok som har bidragit mycket till denna uppsats är Amira Sofie Sandins *Barnbibliotek och lässtimulans*.⁷ Särskilt de fyra sista kapitlen har varit mycket behjälpliga för min studie. Dessa tar upp barns och vuxnas syn på läsning, delaktighet, samarbete och slutligen lässtimulerande projekt och profession. De tre begreppen förhållningssätt, delaktighet och samarbete kan tillsammans användas för att problematisera och belysa lässtimulerande arbete.⁸ Detta har jag försökt ta fasta på i min studie och i utformandet av mina frågeställningar. I kapitlet om samarbete tar

⁷ Sandin, Amira Sofie (2011), *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm.

⁸ Sandin, (2011) s. 226.

författaren upp en teori kring detta som använts av Lena Folkesson, forskare i pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet. Teorierna i fråga utgår främst från området skola-bibliotek, men kan enligt Sandin vara applicerbara vid andra samarbeten med andra parter.⁹ Där används termen *samspel* vilket innehar tre dimensioner: *maktdimension*, *legitimitetsdimension* samt *yrkesdimension*. Inom yrkesdimensionen finns även yrkesidentitet och yrkeskultur. Dessa skiljer sig åt beroende på yrke. De syften och mål som en viss grupp personer inom ett yrke ska åstadkomma benämns som *det professionella objektet*. När olika yrkeskategorier ska samarbeta kan det professionella objektet skilja sig åt till en början, men under samspel kan istället gemensamma professionella objekt utformas. Det är, enligt Folkesson, viktigt att både likheter och skillnader mellan olika yrkeskulturer tydliggörs.

Jag kommer att återkomma till Amira Sofie Sandins bok längre fram i denna text.

Uppsatser kring läsfrämjande

Det är ganska få uppsatser som behandlar ämnen nära relaterade till mitt på högre nivå, men några fler återfinns på kandidatnivå. Jag har valt att inte ta med dessa i min forskningsöversikt, men nämner dock *Tid för läsfrämjande - En studie om bibliotekariers läsfrämjande arbete för barn med fokus på pojkars läsning*, vilket är en kandidatuppsats av Emily Bengtsson och Mikaela Svärd som behandlar just pojkars bristande läsintresse.¹⁰ Författarna undersöker hur barnbibliotekarier bidrar till att bromsa den negativa trenden med att pojkar läser allt mindre samt hur de arbetar läsfrämjande. Författarna har valt ett bibliotekarieperspektiv istället för ett barnperspektiv helt och hållet, precis som i denna studie där jag låtit de medverkande bibliotekarierna komma till tals kring projekten. Uppsatsen berör delar som även jag kommer att beröra i min studie, men på en mer grundläggande nivå då det är en kandidatuppsats. De har intervjuat bibliotekarier bland annat kring idéer till läsfrämjandeprojekt som skulle kunna locka just pojkar att delta. Det rör sig bland annat om bokklubb med skräcktema, aktiviteter med läsappar och programmeringsträffar.¹¹ Informanterna uppger i studien att det bland annat är bristen på manliga förebilder som gör att pojkars läsvanor ser ut som de gör idag. Det nämns att det ses som feminint och högutbildat att läsa, vilket avskräcker, samt att lättillgängligheten på Internet gjort att läsförmågan försämrats.¹²

En uppsats på masternivå som i sin tur behandlar ett lite annorlunda läsfrämjande arbete på bibliotek är *"Nu kommer hunden!" Aktionsforskning om barn som*

⁹ Ibid (2011) s. 200.

¹⁰ Bengtsson, Emily & Svärd, Mikaela (2015) *Tid för läsfrämjande - En studie om bibliotekariers läsfrämjande arbete för barn med fokus på pojkars läsning*, kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid institutionen biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan.

¹¹ Ibid, s. 18.

¹² Ibid, s. 20.

läser för hundar med syfte att utveckla lässtunderna på svenska bibliotek av Elina Garp från år 2015. Garp tar upp barns literacy och använder sig av ett sociokulturellt perspektiv när hon undersöker det relativt nya fenomenet med läshundar på svenska bibliotek. Hon har använt sig av aktionsforskning som metod och även genomfört intervjuer med barnen. Denna uppsats sätter in läsandet i ett större perspektiv och visar även på nya metoder som kan användas för att få barn att läsa och som inspireras av andra discipliner, då fenomenet med läshundar grundar sig i psykologin och terapiarbetet med djur. Garp tar i sin forskningsöversikt upp studier kring literacy och menar att det saknas en helt tillfredställande svensk översättning av detta begrepp.¹³

Rapporter kring läsfrämjande samarbetsprojekt

I kunskapsöversikten *Med läsning som mål* skriver Jonas Andersson att läsfrämjande är ett ganska vanligt uppsatsarbete inom biblioteks- och informationsvetenskap och att det bara de senaste tio-femton åren författats hundratals svenska magisteruppsatser om läsfrämjande verksamhet.¹⁴ För denna uppsats anses det inte givande att beskriva alla dessa ingående, utan istället fokuserar jag på de projekt som ligger någorlunda nära mitt eget. Läsfrämjandeprojekt som uppmärksammar det tidigare nämnda fenomenet att män tenderar att läsa mindre än kvinnor är *Läs för mig pappa!* Tanken bakom *Läs för mig pappa!* är att pappor ska agera som förebilder för att få pojkar att läsa. Detta projekt genomfördes i samverkan med fackföreningsrörelsen, ABF och *En bok för alla*. En magisteruppsats har skrivits om projektet av Emma Larsson, där hon även tar upp andra läsfrämjandeprojekt utförda i facklig regi.¹⁵ I den ger hon först en genomgång kring arbetarrörelsens historiska utveckling och de faktorer som bidragit till läsovana hos dessa. Bakgrunden till projektet *Läs för mig pappa!* var i sin tur en undersökning utförd år 1996 som visade att 35 procent av LO-männen aldrig läste en bok.¹⁶ Projektet riktade sig i första hand mot män som även var fäder, med motiveringen att ”det kan vara lättare att motivera läsande genom ansvaret för barnen.”¹⁷ Som tidigare nämnt finns det vissa uppfattningar kring att pojkar väljer bort läsning för att det inte anses manligt.

Ett projekt som är värt att nämna ur samverkanssynpunkt är bibliotekens samarbete med BVC som Kerstin Rydsjö beskrivit i sin rapport *Dags att höja ribban!?*¹⁸ Denna rapport är inte kritisk forskning i den bemärkelsen, men bör ändå nämnas i

¹³ Garp, (2015) s. 25.

¹⁴ Andersson, Jonas, (2015) *Med läsning som mål. Om metoder och forskning på det läsfrämjande området*, Kulturrådets skriftserie 2015:3, s. 15.

¹⁵ Larsson, Emma, (2009) *En godnattsaga för demokratin? En undersökning av ett läsfrämjande projekt i facklig regi*. Borås: Högsk. i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Magisteruppsats.

¹⁶ Larsson, Emma, (2009), s. 33.

¹⁷ Ibid, s. 34.

¹⁸ Rydsjö, Kerstin, (2012) *Dags att höja ribban!?: en rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*. Halmstad: Regionbibliotek Halland.

sammanhanget för sina samverkansaspekter. Följandet av barns språkutveckling är en del av barnhälsovårdens uppdrag och därför kan ett samarbete mellan BVC och folkbibliotek kännas given, eftersom barn dessutom är en prioriterad grupp på biblioteken.

Min egen studie kretsar kring samverkan, vilket också i denna rapport skiljs från begreppet samarbete, då samverkan innebär att man tillsammans med andra arbetar mot ett gemensamt mål.¹⁹ Projektet *Språk-kedjan* i Halland var ett samarbetsprojekt mellan vård och bibliotek, där syftet var att samverka för att alla barn oavsett förutsättningar ska kunna få ett rikt och levande språk.²⁰ Det är ett av två projekt som omnämns i Amira Sofia Sandins bok som exempel på samarbete som fenomen i förhållande till Lena Folkessons teori, vilken nämndes ovan. De två projekten är inte direkta typexempel, men är utvalda för att de kan belysa olika aspekter i samarbete som fenomen.²¹

Internationella projekt

Den internationella forskning som avhandlar eller nämner läsfrämjandeprojekt har jag funnit efter sökande och efterforskningar, via exempelvis internationella databaser som LISA. Den tenderar dock att vara inriktad på specifika effektmätningar av olika genomförda projekt. Då jag inte tänkt ägna mig åt statistik, projektutvärdering eller effektmätning av något dylikt slag anses dessa studier därför inte vara relevanta. En utvärdering som jag dock tar med ändå som exempel är av det norska projektet *Idrett og laesning*.²² Det var ett treårigt projekt som pågick i Norge, syftet var att integrera läsning i olika idrottsmiljöer. Målgruppen var ungdomar i åldrarna 13–19 år.²³ I projektet arbetade bibliotekarier aktivt med att besöka idrottsklubbar före och efter träningspass, där man bland annat med hjälp av en bokväska informerade om olika böcker.

I projektutvärderingens inledande del står att läsa att en del av projektets mål var att ”ruska om” myterna kring vem som läser, samt att ”det är möjligt att vara både smart *och* i god form!”²⁴ Detta anknyter återigen till de normer vilka jag anser existerar kring hur en läsande person uppfattas vara, och av idrotten och kulturen som ett slags motsatspar. Projektutvärderingen baseras på genomförda mailenkäter

¹⁹ Rydsjö (2012), s. 16.

²⁰ Blomberg, Mymmel & Ehde Andersson, Maria, (2010) *Språkkedjan: en obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling: en halländsk modell*, Regionbibliotek, Region Halland, Halmstad.

²¹ Sandin, (2011) s. 199.

²² Helvig, Monica, (2007) ”*Før hatet jeg å lese – nå elsker jeg å lese!*”: En evaluering av pilotprosjektet ”*Idrett og lesing*”. Foreningen lles.

²³ Ibid, s. 4.

²⁴ Helvig, (2007) s 4. Uppsatsförfattarens översättning.

samt intervjuer med utövare, tränare och bibliotekarier. Det framstår som att den avkopplande delen av bokläsning framhålls som viktig även efter att projektet genomförts.²⁵ Ord som ”fokus”, ”koncentration” och ”avkoppling” i relation till utövandet av den fysiska aktiviteten återkommer.

I England har man i flertalet år arbetat med fotbollsstjärnor som läsande förebilder, så kallade *Reading Stars*.²⁶ Anledningen är enligt uppgift här ungefär densamma som i Sverige. Ungas, framförallt unga pojkars, läsning har försämrats drastiskt och för att nå dessa motvilliga läsare måste man prova att nå dem på deras nivå. I artikeln *Reading the game* beskriver artikelförfattaren hur han själv var en ytterst motvillig läsare som ung, tills hans mamma gav honom böcker som handlade om fotboll.²⁷ I England är fotboll en rejäl motivation för att få pojkar att läsa, och projektet *Premier League reading stars* var ett sätt att locka motvilliga läsare till böcker via just detta. I projektet är den stora satsningen att låta spelare rekommendera böcker till besökare i samband med att de exempelvis går en rundtur på fotbollsstadion, i samverkan med lokalbiblioteket.²⁸ Efter det har flertalet liknande projekt utvecklats runtom i Storbritannien, med goda resultat.

Idrott och läsning som motsatspar

Det kan i vissa fall finnas uppfattningar kring att projekten riktade mot idrottsföreningar erhåller stöd och uppmärksammas medialt därför att de förväntas nå just idrottande pojkar som inte läser. I rapporten *Kultur åt flickor, idrott åt pojkar – en studie av socialisering i relation till kön och social bakgrund* av Stig Elofsson beskrivs hur kvinnor är de stora utnyttjarna av kulturutbud medan män i större utsträckning ägnar sig åt idrott, antingen som utövare eller åskådare.²⁹ Påståendet har givetvis sina begränsningar, skriver Elofsson, då det bygger på vad man avser vara kultur. Det övergripande mönstret är dock att flickor ägnar sig åt kultur såsom teater, dans, musik eller individuella idrotter som gymnastik. Pojkar ägnar sig istället åt lagsporter. Möjligen kan detta mönster även avspeglar sig i läsning, som är en individuell, och ganska ensam, aktivitet. Denna rapport är dock från år 2001, och jag vill hävda att det har hänt en del med jämställdheten och genusmedvetenheten sedan dess i samhället. Man kan dock tala om idén kring den feminina läsningen och den maskulina, aktiva idrotten.

²⁵ Ibid, s. 10.

²⁶ Andersson, (2015), s. 58.

²⁷ Palmer, Tom, (2008) *Reading the game: using sport to encourage boys and men to read more*. Australasian Public Libraries and Information Services (APLIS), 21(2).

²⁸ Ibid, s. 80.

²⁹ Stockholms stad, Forskningsenheten, Stockholm, 2001.

Kåå Olsen skriver i sin masteruppsats om den problematiska synen på pojkars läsning idag.³⁰ I inledningen formuleras ett citat som jag också finner talande för synen på pojkars läsning, nämligen att de inte läser för att det inte anses maskulint och om de väl läser, så är det ”fel” typ av böcker.³¹ Redan i yngre åldrar uppstår en skillnad mellan vad flickor väljer att läsa jämfört med pojkar. I kapitlet ”Ett pojkperspektiv på läsning” skriver Olsen utefter ett uttalande av professor Thomas Newkirk:

att läsning är obegripligt för alla som inte själva ägnar sig åt detta i någon större utsträckning, ty det är något som äger rum mellan läsaren och texten under flera timmars tystnad – en sluten process som sker i självvald isolation, något som för många människor, kanske särskilt för pojkar som tycks ha ett ökat behov av rörelse och action, kan uppfattas som osocialt och onaturligt.³²

Detta citat förstärker återigen synen på läsningen som motsats till rörelsen och aktiviteten, och som något nästintill onaturligt för pojkar att ägna sig åt då de förväntas vara i stort behov av rörelse. I Olsens uppsats lyfts även det problematiska i att populärkultur inte anses som ”rätt” typ av läsning, och att det motiverande arbetet i att få pojkar att läsa handlar om att få dem att läsa skönlitteratur framförallt. Ofta finns det en tendens att läsoplevelsen i sig hierarkiseras, olika genrer behandlas olika och de av pojkar uppskattade böckerna återfinns längst ned i denna hierarki.³³

Gunilla Molloy skriver i sin bok *När pojkar läser och skriver* om synen på den problematiska läsningen hos pojkar i skolan.³⁴ I diskussion kring pojkars läsning finns tre perspektiv: pojkarnas, skolans och samhällets.³⁵ Allt som oftast används ordet ”tråkigt” av pojkarna för att beskriva hur de uppfattar läsning i skolan. Detta ord kan betyda flera saker, enligt Molloy, så som en täckmantel för läs- och skrivsvårigheter. Men om detta yttrande skulle tas på större allvar skulle det kunna bli en ingång till förståelse mellan, i detta specifika fall, lärare och elev vilken är nödvändig för en långvarig lärandeprocess. I boken ges exemplet med eleven Pelle, som alltid uttryckte enormt motstånd mot all läsning i skolan. När Pelle dock får beskriva sitt fritidsintresse, att meka, skriver han som han talar och behärskar därmed den narrativa genren på ett obehindrat sätt.³⁶ Pelles text är ett exempel på något som skapats i en given social och muntlig kontext, och påverkats av de inblandades kön och ålder. Vidare hävdar Molloy att forskare visar på att människor kan utveckla språkliga kompetenser när de deltar i ett socialt sammanhang, oavsett om

³⁰ Olsen, Kåå (2013) *Pojkars problematiska läsning: En diskursanalys med utgångspunkt från Läsandets kultur (SOU 2012:65)*, Examensarbete i biblioteks- och informationsvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

³¹ Ibid, s. 5.

³² Ibid, s. 20.

³³ Ibid.

³⁴ Molloy, Gunilla, (2007) *När pojkar läser och skriver*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.

³⁵ Ibid, s. 10.

³⁶ Ibid, s. 28 f.

det är i verkstaden eller klassrummet, och att det således gäller att skapa lärandemiljöer som främjar detta deltagande i undervisningen. Detta gäller framförallt pojkar i det specifika fallet. Detta kan vara en parallell till att ta böckerna ur biblioteken och in i idrottshallarna för att integreras i en miljö där de läsovana känner sig tryggare.

Synen på ”den goda boken” och den sunda kroppen

Barn och unga som läser eller idrottar har en del gemensamt, även om det är till synes väldigt olika sysselsättningar de ägnar sig åt. Detta är att läsa samt att hålla på med idrott delar likheten att de båda idag ses som goda sysslor av omvärlden. Förr var det snarare dock tvärtom, och ett överdrivet läsande kunde liknas vid en sjukdom. Under 1700-talet lades det fram utläggningar om hur läsande kunde bidra till en rad symptom och olika sjukdomar.³⁷

Skillnaden mellan huvud och kropp går långt tillbaka inom filosofin. 1600-tals filosofen René Descartes var den moderne upphovsmannen till denna dualistiska tanke.³⁸ Hans ”cogito, ergo sum” kan sägas vara just en sådan grundbult i detta tanke sätt. Något djupare än så tänker jag inte gå in på den klassiska filosofin, men jag ansåg det värt att nämna på grund av att det ligger nära denna uppdelning mellan läsandet och den fysiska aktiviteten som varit närvarande i min undersökning. Därför ägnar jag här en del åt ”godhetsmyten” kring läsning och läsandet som en aktivitet frigjord från modern så kallad ”skräpkultur.”

Magnus Persson skriver i *Den goda boken – samtida föreställningar om litteratur och läsning* om hur läsning har blivit ett självändamål som definitionsmässigt är gott.³⁹ Han fokuserar på läsning i skolan och beskriver hur läsningen förväntas göra elever empatiska, toleranta och demokratiska. Litteraturen är god, skriver han, och genom att läsa blir man en god människa. Vidare tacklar författaren denna mytbildning som han hävdar finns kring den ”goda litteraturen” och dess funktion i samhället. Sammanfattningsvis består myten i att skapa en föreställd gemenskap av människor som delar en uppsättning moraliska egenskaper.⁴⁰ Just benämningen ”moraliska egenskaper” får mig att tänka på idrotten och idrottsföreningarna, där det ofta talas om liknande egenskaper kring moral, som att vara en god lagkamrat, övning i samarbetsförmåga och sund kroppsträning.

³⁷ Persson, Magnus, (2012) *Den goda boken: samtida föreställningar om litteratur och läsning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, s 156.

³⁸ *Encyclopedia Britannica webbsida* > mind-body dualism [2016-04-12]

³⁹ Persson (2012) s. 16.

⁴⁰ Ibid, s. 28.

Persson nämner därefter ytterligare en myt: literacy-myten.⁴¹ Denna myt har sitt ursprung i en bok med samma namn skriven av Harvey J. Graff, där han argumenterade för att denna konsensus kring läs- och skrivkunnighetens många välsignelser inte håller för en historisk och kritisk granskning. Literacy är hela tiden inbäddat i sociala och ideologiska sammanhang och praktiker.⁴² Literacy har således inga förutsägbara effekter och är därmed även den en godhetens myt.

Vidare presenterar Persson ytterligare resonemang som är intressanta för denna studie. Han lägger fram exempel på hur ”kulturavsdiskursen” menar att den skräpkultur som media i dagens samhälle står för hotar den så kallade seriösa litteraturen, och även upprördheten över att svenskundervisningen inte befattar sig med vår ”stora” litteratur.⁴³ Det mest intressanta är hur just skräpkultursliknelsen utvecklas i förhållande till läsning, i form av den gamla och negativa kopplingen mellan bokläsning och ätande. Ett sätt att särskilja stor konst från det kommersiella är att associera det senare med (kvinnlig) konsumtion istället för (manlig) produktion.⁴⁴ Populärlitteratur kan på så sätt ses som en slags konsumtion, ett ätande av det ohälsosamma slaget. Det är på samma sätt som med snabbmat. Det är lättsmält, sockrat, sliskigt och fullt av tomma kalorier. Den goda litteraturen står för motsatsen, ett djup, en tolkning och en ”långsamhetskultur.”⁴⁵ Liknande kan idrotten påstås vara. Även den ska motverka denna skräpkultur som omger våra barn i dagens samhälle, i form av snabba, innehållslösa medier och snabb, innehållslös mat. Ett barn som däremot idrottar kan stå emot detta och se värdet i ett sunt leverne. Det blir upphöjt från denna negativa, ohämmade kultur. Med läsning av goda böcker, blir det samma önskade effekt, fast tanken istället för kroppen. En sund kropp och ett sunt huvud blir det maximala målet.

Sociologen Mike Featherstone tar upp liknande exempel i sin bok *Kultur, kropp och konsumtion*.⁴⁶ Dock är dessa exempel, som bokytteln anger, i förhållande till reklam och konsumtionskultur framförallt och inte just läsning. Det tas inte heller upp något kring barn eller ungdomar. Dock anser jag ändå att det kan ligga något i Featherstones resonemang idag, då barn och ungdomar oftast redan från tidig ålder blir en del av denna kultur i och med det ständiga medieflödet runtomkring oss. Även han skiljer på vad han kallar för den inre och yttre kroppen. Den inre kroppen behöver underhållande hälso- och kroppsvård, den yttre refererar till både utseende och rörelse och kroppskontroll i det sociala rummet.⁴⁷ Featherstone skriver att konsumtionskulturen kräver av sina mottagare en alert och energisk inställning till livet,

⁴¹ Ibid, s. 29.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid, s. 130.

⁴⁴ Ibid, s. 132 f.

⁴⁵ Ibid, s. 110.

⁴⁶ Featherstone, Mike (1994) *Kultur, kropp och konsumtion: kultursociologiska texter*, B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm.

⁴⁷ Ibid, s. 106.

och att den inte har någon plats för det bestående, det enformiga eller vanemässiga.⁴⁸ Enformighet och vanemässighet hör oftast inte ihop med aktivitet och rörelse, vilket genomsyrar idrotten. Detta resonemang finner jag intressant i förhållande till grundtankarna för satsningarna på idrottsläsprojektet. De har kanske främst startats i och med den alarmerande nedgången av svenska ungdomars läsförmåga, men de kan ändå påstås leva en del på dessa myter kring godhetsläsning respektive lika god och sund fysisk kroppsutövning.

Barns läsning

Barns läsning har studerats inom flertalet vetenskapliga discipliner såsom psykologi, pedagogik och litteraturvetenskap och är även det ett brett ämne som fått avgränsas till det jag ansett vara relevanta för min studie.

Tidigare nämnde jag Amira Sofie Sandins *Barnbibliotek och lässtimulans* vilken på flera punkter berör ämnen liknande de som intresserar mig. Sandin menar att vuxnas förhållningssätt till barns läsning påverkar vilka arbetsmetoder som används i lässtimulerande projekt samt hur dessa utformas.⁴⁹ Genom att studera hur det talas om läsning, vilka begrepp som används och dylikt, går det att utläsa olika förhållningssätt till läsningen. Hon hävdar att något som sällan uttalas eller diskuteras i lässtimulerande projekt är med vilka motiv arbetet bedrivs. Det vill säga, vilka bakomliggande tankar och normer som styr genomförandet av arbetet.

Vidare beskrivs i texten tre förhållningssätt till läsning: det pragmatiska, det traditionalistiska och det emancipatoriska.⁵⁰ I det förstnämnda förhållningssättet är det viktigast *att* barn läser, och inte nödvändigtvis *vad* de läser. Det är ett instrumentellt förhållningssätt som kopplas ihop med nyttoaspekterna av läsandet, att barnen utvecklar språket exempelvis. Ett pragmatiskt förhållningssätt till läsning i skolan kan till exempel yttra sig i lästävlingar, där barnen ska läsa en viss mängd sidor för att erhålla en belöning. Det traditionalistiska förhållningssättet påminner om det pragmatiska till viss del. Även här läggs betoning på bildningsfunktionen. I det emancipatoriska förhållningssättet läggs istället fokus på att bibliotekarien ska hjälpa barnen att utvecklas till självständiga och kritiska läsare. Arbetsmetoderna här innebär att barnen ska ges möjlighet att utforska läsning utifrån sina egna intressen. Dessa förhållningssätt är alla intressanta för att studera bakomliggande idéer kring idrottsläsprojekt och hur dessa utformats, särskilt då det är specifika projekt utförda i samverkansregi mellan två helt olika parter för att åtgärda ett samhällsproblem- barns bristande läskunskaper.

⁴⁸ Ibid, s. 109.

⁴⁹ Sandin, (2011) s. 139.

⁵⁰ Ibid, s 142 f.

Åse Hedemark tar upp liknande synsätt i sin rapport *Barn berättar – en studie av tioåringars syn på läsning och bibliotek*.⁵¹ Hennes studie består av analyser av gruppintervjuer som genomförts med barn från hela landet. Utifrån analysen av barnens utsagor kommer Hedemark fram till åtminstone tre olika förhållningssätt till läsning.⁵² Det första väljer hon att kalla för *den lustfyllda läsningen* och det innebär att barnen talar om läsning som ett nöje och en aktivitet vilken utövas för deras egen skull. Läsning beskrivs som mysigt och avkopplande, inte ansträngande eller tråkigt. Relativt ofta benämns det som en verklighetsflykt. I motsats till detta återfinns det som Hedemark väljer att kalla *läsning som tvång*. Dessa barn har en negativ syn på läsning, och läser bara för att de måste. Läsningen är här ofta påtvingad av föräldrar eller lärare. Det finns ett behov av berättelser hos barnen, men inte i bokform utan istället via datorspel, Tv och internet. Sist nämner Hedemark ett neutralt förhållningssätt, som ligger nära det tidigare nämnda instrumentella synsättet på läsning. Det är en aktivitet som betraktas varken som tråkig eller rolig, utan främst nyttig. Barnen läser för att få kunskap och för att det kommer gynna dem i framtiden.

Författaren Aidan Chambers har skrivit boken *Böcker inom och omkring oss* där han diskuterar vad som gör oss till läsare och vikten av att samtala kring det som lästs.⁵³ I första delen av sin bok ritar Chambers upp vad han kallar för ”Läsandets cirkel.”⁵⁴ Runtomkring cirkeln finns först ”att välja”, vilket innefattar bokbestånd, tillgång och åtkomlighet. Därefter finns ”att läsa” vilket innefattar tid att läsa, högläsning och tyst läsning. Sist återfinns ”reaktion, respons” och det innefattar samtal om böcker, vilket leder till att man vill göra det igen och uppskattade det. Inuti själva cirkeln finns också ”vuxenstöd.” Pilarna runt cirkeln är dubbelriktade för att visa att det inte bara är barnet som lär av den vuxne, utan även tvärtom.

Chambers menar med detta att all läsning först och främst börjar med ett val. Därefter ska tiden att läsa finnas, och med läsning är avkodandet av ord på papper bara en del av själva läsandet. Chambers menar att se till att unga får tid till att läsa är en del av den vuxnes stödjande arbete, och att människor blir tänkande läsare när de uppmärksammar vad de läst. Hur man märker detta i sin tur är enligt Chambers beroende av *hur* de pratar om vad de läst.⁵⁵ Han ser också en uppdelning i sitt resonemang, mellan det han benämner som inre och yttre förutsättningar. De inre förutsättningarna är en blandning av känslomässiga och intellektuella attityder som vi alltid bär med oss, såsom förväntningar och tidigare erfarenheter. Yttre förutsättningar består i den fysiska omgivningen och hur den lämpar sig för den tilltänkta

⁵¹ Regionbiblioteket, Stockholm, 2011.

⁵² Hedemark, (2011) s. 46.

⁵³ Chambers, Aidan, *Böcker inom och omkring oss*, [Ny utg.], Gilla böcker, Stockholm, 2014.

⁵⁴ Ibid, s. 15.

⁵⁵ Ibid, s. 23.

aktiviteten.⁵⁶ Chambers uppmuntrar här speciella läshörnor, vilket visar på läsandets värde. Genom att reservera en plats åt denna aktivitet blir den betydelsefull i sig.

Barns perspektiv och barnperspektivet

I antologin *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld* tar Barbro Johansson upp begreppet barnperspektiv.⁵⁷ Hon skiljer mellan barnperspektiv och barns perspektiv, där det första syftar på att se något från ett barns synvinkel och det andra på mångfalden av barns individuella perspektiv och kulturskapande. Barn betraktas som en särskilt markerad och utsatt grupp i samhället, vilket kan vara negativt då det bekräftar gruppens underordning.

Barn är en prioriterad samhällsgrupp på biblioteket. Man talar om barnbibliotek som något annat än det vanliga folkbiblioteket. I undersökningen av de två idrottsläsprojekten är det av vikt att ha barnperspektivet med för att förstå hur bibliotekarierna och idrottskonsulenterna ser på de medverkande barnens och ungdomarnas intresse och delaktighet i projekten. Barnbibliotekarierna ska, enligt Johansson, vara på ”barnens sida”.⁵⁸ Deltagarna i Johanssons projekt hävdar att man som bibliotekarie representerar en annan kultur än skola och myndigheter, vilka har en mer hierarkisk syn på relationen mellan vuxna och barn.⁵⁹

Begreppet ”New sociology of childhood”, på svenska översatt till barndoms-sociologi, är inte ett alldeles nytt begrepp. Det uppstod för 20 år sedan som kritik mot rådande barndomsforskning. Istället för att fokusera på barnet som en varelse på väg mot att bli vuxen, ska barndomen i sig respekteras och ses som något värdefullt.⁶⁰ Barnet ska ses som en *being* istället för en *becoming*. Barn är således aktiva kulturvarer som påverkar sin omgivning och deras liv är viktiga här och nu, inte bara i framtiden. Gunilla Halldén beskriver i sin text ”Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp” hur mångtydigt just detta begrepp är.⁶¹ Halldén beskriver hur det används som ett ideologiskt begrepp med stor retorisk kapacitet, och det används i vetenskapliga sammanhang, liksom hos Halldén själv, som ett metodologiskt begrepp.⁶² Halldén utgår även i sin text mycket från undersökningar som involverar barns utsagor, men det är inte något som denna studie innehåller på samma sätt. Vidare framhåller hon att barnperspektiv bör ses som något utöver

⁵⁶ Ibid, s. 25.

⁵⁷ Johansson, Barbro (2010) ”Barnbibliotekariers och forskares barnperspektiv”, ur Rydsjö, Kerstin, Hultgren, Frances & Limberg, Louise (red.), *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, s. 23.

⁵⁸ Ibid, s. 29.

⁵⁹ Johansson, (2010) s. 34.

⁶⁰ E. Kay M. Tisdall & Samantha Punsch (2012), *Not so "new"? Looking critically at childhood studies*, *Children's Geographies*, 10:3, s. 249-264.

⁶¹ Halldén, Gunilla (2003) *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*, *Pedagogisk Forskning i Sverige*, årg 8 nr 1.

⁶² Ibid, s. 12.

barns perspektiv på olika fenomen, då det i stort handlar om vilken plats barn ges i vårt samhälle. Därför känns det ett relevant perspektiv att inkludera när jag undersöker barnsynen i de olika läsfrämjandeprojekten i min studie.

I antologin *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik* skriver författarna att för att närma sig barns perspektiv av sin omvärld krävs ett perspektiv som är baserat på vardagliga erfarenheter och/eller professionella insikter, insikter som representerar vuxnas realistiska uppfattningar om barns uppfattningar och erfarenheter.⁶³ Författarna har mest sin utgångspunkt i utvecklingspsykologi och pedagogik, och vänder sig således till pedagoger framförallt. Jag kommer att återkomma mer till deras texter i min analysdel.

Magnus Persson menar i *Den goda boken* att läs- och skrivpedagogik ofta utgår ifrån en brist, i detta fall med läsfrämjande projekt blir det barns bristfälliga läs- och skrivförmåga.⁶⁴ Han beskriver det som något av ett ledmotiv i hela den utbildningspolitiska debatten och i mediernas återgivning av de internationella undersökningarna PISA och PIRLS, detta i förhållande till Läsrörelsens motto ”Ge ditt barn ett språk!”⁶⁵ Här utgår man tydligt ifrån en brist. Barnet framstår genom denna mening som ett passiv objekt, skriver Persson, som inte har ett dugligt språk och det är de vuxnas uppgift att som vetande subjekt råda bot på detta.⁶⁶ Barnet ses därmed som en *becoming*, inte som en *being* i skenet av Läsrörelsens motto. De vuxna antas agera ledare och guida barnet till ett ordentligt språk. Återigen bör det här framläggas att vägen till ett språk inte bara går genom den tryckta boken för barn idag, utan genom reklam, serietidningar, leksakskataloger, internet och film. Den formella och institutionaliserade läsningen i skolan uppkommer först senare, när barnen redan befunnit sig i dessa andra vidgade textvärldar ett tag. Det finns dock de som anser att IT-världen är ett hot mot barnens språk, och som framställer det i polariserande form likt den mellan huvud och kropp, fast här i form av kvalitativ och skummande läsning.⁶⁷ Likt dikotomin mellan snabbmat och kvalitet, djup och yta står skumläsning för det onda och kvalitativ det goda. Den förstnämnda kopplas till medier och snabbt flöde, den andra till den tryckta texten som är långsam och reflekterande. Om våra barn endast utsetts för den mediala masskulturen kommer de bli fördummade, är det underförstådda budskapet. Det något bisarra resultatet av detta är att sammanföra motsatserna, vilket har blivit fallet i form av Läsrörelsens samarbete med fienden, snabbmatskedjan McDonalds.⁶⁸

⁶³ Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2011), *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*, 1. uppl., Liber, Stockholm., s. 40.

⁶⁴ Persson (2012), s. 136.

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid, s. 138.

⁶⁸ Ibid, s. 144.

Literacy

Studier kring begreppet literacy är även det ett brett och tvärvetenskapligt fält. John Buschman tar i sin text *Information Literacy: "New" Literacies, and Literacy* från år 2009 upp hur begreppet en gång i tiden var väldefinierat och införstått, men att det har ändrats i och med alla nya former av medier som uppkommit. Tidigare förstods literacy i samband med sitt motsatsbegrepp "illiteracy", vilket hörde samman med fattigdom, bakåtsträvan och brist på intellektualism, något som kan tolkas som en viss syn på arbetarklassen. I artikeln riktas kritik mot att det bara skulle finnas en form av literacy, vilket tenderar att privilegiera endast den akademiska sidan av begreppet och den makt som återfinns däri.⁶⁹ Eftersom idrottsläsprojekten ses som en del i en demokratiprocess är det viktigt att förstå den makt som begreppet literacy har. Artikeln problematiserar även synen på den digitala texten och de olika medier som via Internet blivit tillgängliga för alltfler. Det är fortfarande boken som innehar den högsta ställningen när vi talar om barns läsande, och ofta utelämnas andra former av text som barn tillgodogör sig. Möjligen finns risken för att en del av konceptet med att införliva läsning i idrottssammanhang går förlorad om man låter nya former av medier dominera. Detta eftersom läsningen ibland framhålls som något motsatt till det som har med fart och tempo att göra, vilket även kan sammankopplas med teknologi och det digitala. Inom exempelvis sociala medier är delaktighet viktigt, och för att vara delaktig bör du även vara aktiv och påverka. Det blir således en viss motsats till den klassiska, passiva läsningen där det bara är "du och en bok." Buschman hävdar att begreppet literacy inte har blivit vare sig komplicerat eller dekontextualiserat av nya medier, utan att vi istället kan tala om "new literacy" vilket är sprunget ur ett kritiskt förhållningssätt till det klassiska sättet att se på literacy.⁷⁰

Även Gunilla Molloy tar upp literacy, och skriver just att begreppet används för att beskriva det komplicerade förhållandet mellan läskunnighet, läsförståelse, olika textgenrer och olika språkliga praktiker.⁷¹ Hon fortsätter därefter med att beskriva en modern form av literacy som ungdomar behärskar bättre än både föräldrar och lärare, det vill säga chattande, sms: ande, och användandet av diverse sociala medier. Molloy menar att skolan inte tar tillvara ungdomarnas kompetenser inom detta och att skolinstitutionens literacies skiljer sig från ungdomarnas, men att inget görs seriöst för att överbygga de klyftor som finns kring detta.

Boken *Läsa bör man...?* tar upp litteraturundervisningen i svenskämnet, och ställer sig frågan om denna befinner sig i farozonen.⁷² Det bärande argumentet för

⁶⁹ Buschman, John (2009) s. 99.

⁷⁰ Ibid, s. 110.

⁷¹ Molloy, Gunilla (2007), s. 14.

⁷² Kåreland, Lena (red.) (2009), *Läsa bör man? -: den skönlitterära texten i skola och lärarutbildning*, 1. uppl., Liber, Stockholm, s. 68.

skönlitteraturläsning i skolan, enligt författarna, är att det anses personlighetsutvecklande ur både ett individuellt och kollektivt perspektiv. Dessutom menar många att det idag är viktigare än någonsin, då rörligheterna över nationsgränserna blivit större och vår mediebild tenderar att bli alltmer komplex.⁷³ Det är just litteraturen som framhålls, och inte andra medier såsom film eller datorspel. Sociologen John B. Thompson skiljer dock inte ut skönlitteratur från andra textgenrer, utan menar att all medierad erfarenhet har den personlighetsutvecklande potentialen som beskrivs i boken.⁷⁴ Det vidgade textbegreppet innebär i dagens gymnasieskola alltifrån läsning i form av ljudböcker till visning av filmatiserade verk. Detta resulterar i en allt större osäkerhet kring huruvida man som lärare vill påtvinga sina elever traditionell läsning. Här finns en återkoppling till Magnus Perssons studie som nämndes tidigare i denna text. Här citeras han i samband med att litteratur är det enda som inte omges av kritiskt tänkande i skolan, liksom reklam och övriga sådana medier.⁷⁵ Vidare skriver författaren i kapitlet ”Perspektiv på värdet av skönlitterära läserfarenheter” om exempel på gymnasieflickors respektive gymnasiepojknars läsvanor under deras treåriga utbildningstid. Det kan framstå som att skolan här är den enda plats som ger utrymme för just bokläsning, och därför vill varken lärare eller elever överge det till förmån för övriga former av medier. Bokläsningen behåller således sin ställning och kan användas både som mål och medel, det ena behöver inte utesluta det andra.

I uppsatsen *Läsningens goda kretslopp - en studie av hemmets, skolans och skolbibliotekets betydelse för barns läsning* skriver författarna Caroline Cassel West och Ann-Charlotte Knochenhauer däremot redan i inledningen att när boken idag fått konkurrens av andra medier har andelen barn som läser minskat kraftigt.⁷⁶ Här avspeglas en syn på bokläsning som det essentiella. I sin uppsats studerar de hur föräldrar, lärare och skolbibliotekarier stimulerar barn till läsning. De lyfter fram tre olika ”vägar” som barn kan komma i kontakt med böcker, via hemmet i form av högläsning och presenter från vuxna släktingar, via kompisar som lånar ut samt via samhället, det vill säga genom skolan och biblioteket. I en idealvärld skulle alla dessa tre ”vägar” kunna samarbeta för att bokläsningen ska nå hemmet- och kompisbiblioteket likaväl som det samhälleliga.⁷⁷ Dock kan dessa tre även vara motsättningar, eftersom kompisarnas litterära preferenser kanske inte stämmer överens med exempelvis bibliotekets eller föräldrarnas.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid, s. 70.

⁷⁵ Ibid, s. 74.

⁷⁶ Cassel, Caroline West och Knochenhauer, Ann-Charlotte. *Läsningens goda kretslopp: En studie av hemmets, skolans och skolbibliotekets betydelse för barns läsning* (2006) Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan, Borås, s. 1.

⁷⁷ Ibid, s. 20 f.

Teoretiska utgångspunkter

Här redovisas uppsatsens teoretiska utgångspunkter vilka använts för att analysera empirin och föra en diskussion kring resultatet. Denna studie utgår från ett socio-kulturellt perspektiv, vilket ligger som ett övergripande ”paraplyperspektiv” över hela uppsatsen. Jag använder mig av professor Roger Säljö's definition av detta så som han presenterar det i sin bok. Enligt Säljö är det sociokulturella perspektivet av lärande en aspekt av all mänsklig verksamhet. I varje samtal, handling eller händelse finns det en möjlighet att individer eller grupper tar med sig någonting som sedan kommer att användas i en framtida situation.⁷⁸ Mänskligt lärande bör därför förstås i ett kommunikativt och sociohistoriskt perspektiv.

De teoretiska begrepp som därefter kommer att användas i analysen hämtas främst från Amira Sofie Sandins bok *Barnbibliotek och lässtimulans*, samt Lena Folkessons teorier hämtade ifrån artikeln ”Samspel mellan lärare och bibliotekarie.”⁷⁹ Dessa tar även Amira Sofie Sandin upp i sin bok, vilken innehåller teorier och exempel närliggande mina egna projekt, och utgår från liknande perspektiv då hon bland annat talar om delaktighet och samarbeten.

Det sociokulturella perspektivet

Inom det sociokulturella perspektivet har termerna *verktyg* eller *redskap* en speciell betydelse, och dessa syftar på de språkliga eller intellektuella resurser som vi har tillgång till och som vi använder när vi förstår vår omvärld.⁸⁰ Genom kommunikation skapas sociokulturella resurser, och det är även genom kommunikation som de förs vidare. I ett sociokulturellt perspektiv är därför kommunikativa processer helt centrala. Läsning är en form av kommunikativ praktik.

Ytterligare ett grundläggande antagande inom detta perspektiv är att intellektuella och språkliga redskap medierar verkligheten för oss människor. Detta innebär således att vi inte står i direkt och otolkad kontakt med vår omvärld.⁸¹ Vi hanterar istället den med hjälp av olika fysiska och intellektuella redskap, vilka utgör en integrerad del av våra sociala praktiker. Mediering i sig innebär att vårt tänkande och våra föreställningsvärldar är framvuxna ur vår kultur och dess intellektuella redskap. För människan är språket den mest unika beståndsdel, och ord och utsa-

⁷⁸ Säljö, Roger (2014) *Lärande i praktiken; ett sociokulturellt perspektiv*, s. 13.

⁷⁹ Folkesson, Lena (2007) ”Samspel mellan lärare och bibliotekarie”, ingår i Alexandersson, Mikael, *Textflytt och sökslump: informationssökning via skolbibliotek*, 2., rev. uppl., Myndigheten för skolutveckling, Stockholm.

⁸⁰ Ibid, s. 20.

⁸¹ Ibid, s. 81.

gor medierar omvärlden för oss och gör den meningsfull. Språket är både ett kollektivt, interaktivt och individuellt sociokulturellt redskap som fungerar som länk mellan kultur, interaktion och individens tänkande. Språk är ett sociokulturellt redskap och artefakter ett annat. Individens sätt att uppfatta världen och agera i den har ett samband med de omgivande sociala och kulturella mönstren. Kulturella föreställningar förs vidare genom kommunikation och den är även länken mellan kultur och människors tänkande. Läsningen är en form av kommunikativ praktik, och idrotten likaså. Båda praktikerna utvecklas inom institutionella miljöer, den första främst inom skolan och den andra inom olika idrottsföreningar. Dessa läsidrottsprojekt har således valt att sammanföra två praktiker, till synes olika, och kombinera dessa för att få barnen att nå högre mål. Både inom läsningen och inom idrotten, om man får tro retoriken kring uppkomsten av de projekt som studerats i uppsatsen.

Säljö menar vidare att vi inte ska se kommunikation och praktisk verksamhet som två väsensskilda dimensioner av mänsklig verksamhet, utan istället se ordet och handen som intimt förknippade med varandra.⁸² Gällande samverkansaspekten av de projekt som här undersöks, framhäver Säljö en viktig poäng angående kunskapsskillnader mellan olika yrkesgrupper. I vårt komplexa samhälle utgör kunskap ett marknadsvärde, och är därmed en form av maktutövning genom att den som besitter kunskapen skaffar sig privilegier av olika slag.⁸³

Olika yrkesgrupper har således utvecklat olika sätt att tala och tänka, specifikt för deras verksamhet vilket skiljer dem som tillhör verksamhets/yrkesgruppen från dem som inte hör dit. Samarbetet mellan biblioteken och idrottsföreningarna verkar vara ett samarbete mellan två relativt skilda yrkesgrupper och därför intressant analytiskt ur ett sociokulturellt perspektiv.

Det vill säga, kan det finnas en differentierad språkvärld som svarar till den ena yrkesgruppens intressen och därför till viss del utestänger den andra?

Samspel, yrkesdimensioner och det professionella objektet

Tidigare nämnde jag Lena Folkesson som bland annat skrivit om olika yrkesdimensioner och professionellt objekt. Hennes artikel ”Samspel mellan lärare och bibliotekarie” tar upp flera aspekter som även är intressanta för samverkansprojekten som jag analyserar. Inom ramen för projektet *LÄSK* undersöks hur bibliotekarier och pedagoger vid de aktuella projektskolorna ser på det samspel som förväntas förekomma dem emellan. Detta görs genom intervjuer där frågeställningen är liknande den som presenteras i denna studie, nämligen: ”Hur kan samspelet mellan pedagoger och bibliotekspersonal vid projektskolorna beskrivas?”⁸⁴ Författaren

⁸² Ibid, s. 92.

⁸³ Ibid, s. 102 f.

⁸⁴ Folkesson (2007) s. 71.

skriver även att forskning om bibliotekariers tänkande bakom det praktiska arbetet tycks saknas, således finns här bra plats och utrymme för min egen studie.

Folkessons artikel handlar dock, som sagt, om skolan och samspelet mellan skolbibliotekarier och lärare. De kan därför ses som två yrkeskategorier som ligger relativt nära varandra och de verkar dessutom inom samma lokal, även om de fysiska lokalerna kan vara långtifrån varandra. Bibliotekarierna och idrottsutbildarna står på flera sätt längre ifrån varandra, både yrkesmässigt som fysiskt.

Folkesson beskriver hur samspelet mellan bibliotekarier och lärare kan ses som symmetriskt, vilket översatt innebär att det sker mellan jämställda och jämbördiga parter.⁸⁵ Båda är införstådda med att de har olika kompetenser vilka är viktiga i sammanhanget, även om dessa också kan tas för givna. Bibliotekarien uppskattas både som en insider och en outsider i sammanhanget.

Vidare utvecklar Folkesson vilka dimensioner som uppstår i samspelet i detta specifika projekt. Det är en *yrkesdimension*, vilken innehåller två underdimensioner – *yrkesidentitet* och *yrkeskultur*. Även en *maktdimension* och en *legitimitetsdimension* återfinns i samspelet. Lärare och utbildade bibliotekarier är bärare av respektive professions tradition och yrkeserfarenheter. I min studie rör det sig om bibliotekarier och idrottskonsulenter, och det är inte det dagliga samarbetet som avses, utan istället samspelet som uppstått under de tillfällen till samverkan som funnits inom ramen för projekten. Yrkeskulturer skapas både i praktik och i teori. De påverkas även av samhällets formella och direkta regleringar i form av myndigheters bestämmelser, regler och avtal, arbetsgivares krav och så vidare.⁸⁶

Vad är det då som händer när två olika yrkeskulturer möts? Det är en del i min frågeställning, eftersom jag undrar huruvida det märks skillnad i målet för samverkan och om det professionella objektet skiljer sig åt för bibliotekarierna respektive idrottskonsulenterna.

⁸⁵ Ibid, s. 73.

⁸⁶ Ibid, s. 78.

Metod och material

Den som genomför en kvalitativ undersökning har som mål att ge gestaltning åt något. Det låter sig här göras genom djupintervjuer med fyra bibliotekarier och tre idrottskonsulenter, där deras egna erfarenheter från projektet lyfts fram, tolkas och analyseras. Jag har gjort semistrukturerade intervjuer som utgår från en sammanställning med tematiserande frågor, som bygger på mina tre övergripande frågeställningar.⁸⁷ Dessa teman var *samverkansaspekten, synen på läsning samt motsatser*, och ämnade till att på ett så brett plan som möjligt täcka in det vetenskapliga intressanta och det jag ville ha svar på i frågeställningarna.

Intervjuer

I denna studies specifika fall låg intresset i att få kunskap kring hur de olika medverkande sett på projektet och dess utformning. En kvalitativ intervju söker kvalitativ kunskap, den syftar således inte till kvantifiering. Istället för siffror arbetar den med ord och nyanserade beskrivningar av olika aspekter. Syftet med att göra en kvalitativ intervju är att förstå ämnen från vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv.⁸⁸ Det här är en kvalitativ studie och därför ville jag undvika kvantitativa anspråk såsom tabeller och statistik, vilket ledde till valet av intervjuer som metod.

Inom det sociokulturella perspektivet betonas släktskapet mellan tänkande och kommunikation, enligt Säljö.⁸⁹ Det är dock även viktigt att tänka på att tänkande och språklig kommunikation inte kan jämföras med varandra och inte är identiska. Det vi säger speglar aldrig det vi tänker helt och hållet, och det vi tänker återspeglas inte nödvändigtvis i det vi säger heller. Detta är som sagt viktigt att tänka på när intervjuer används som forskningsmetod. Enligt det sociokulturella perspektivet är alltid det vi människor tänker, skriver eller gör kontextuellt bestämt och därmed inte enbart uttryck för individens inre tankevärld eller begreppsförståelse. Det som sägs i en intervju är oftast uttryck för de kommunikativa kontrakt som anses gälla för social interaktion. Fler teoretiska skäl för att hålla isär tänkande och handling är, enligt Säljö, för att det är svårt att förklara något man känner till och förstår väl.⁹⁰ Först när något ska förklaras för någon annan måste man reda ut hur saker och ting hänger ihop i mer precis bemärkelse.

⁸⁷ Se bilaga.

⁸⁸ Säljö (2014) s. 47.

⁸⁹ Säljö (2014) s. 115 f.

⁹⁰ Ibid, s. 116 f.

Tänkande, liksom kommunikation och sociala handlingar, är situerat i sociala kontexter och därför måste man förstå kopplingen mellan sammanhang och individuella handlingar. Således ska viss medvetenhet råda kring att informanten uttrycker sig och förmedlar tankar som är situerat i för denne specifika sociala kontexter. Enligt hermeneutisk filosofi betonas också det kontextuella i mänskligt liv och förståelse. Kunskap förvärvad i en viss situation är inte jämförbar med kunskap från en annan situation. En intervju äger rum i en viss interpersonell kontext, och meningen i intervjupersonens uttalande har samband med deras kontext.⁹¹ Det handlar om att vara medveten om att det som framkommer under intervjun, det som är mitt material vilket studien bygger på, är utsagor och inte renodlad fakta.

Urval av informanter

Inom kvalitativa intervjuformer tenderar antalet intervjupersoner att vara antingen för stort eller för litet.⁹² Om antalet är för stort försvåras möjligheterna till ingående tolkningar. Ibland kan intrycket av aktuella intervjustudier därför vara att dessa skulle vunnit på att ha färre intervjuer, och att tid istället borde ha ägnats mer åt analys och förberedelser. Detta var något som jag tidigt tog ställning till inför mina intervjuer. Jag ville åstadkomma ett djup och en noggrannhet, ha tid att sätta mig in och tolka det som framkom under tillfällena. Således höll jag antalet informanter nere, och kunde efter varje intervjutillfälle reflektera över det som sagts ordentligt innan jag träffade nästa person. Den mer djupgående tolkningen skedde sedan i samband med transkribering och av den färdigt utskrivna intervjun, vilket jag återkommer till nedan.

Det finns kritik mot att använda intervjuer som metod, och detta kan i sin tur resultera i en defensiv reaktion från forskarens sida, där man tar med så många intervjuer man bara kan, i tron att detta verkar mer vetenskapligt. Detta kan tolkas som ett bevis på övertron mot det kvantitativa – att ju mer desto bättre och därmed också mer mätbart. Men att inkludera ett mindre antal personer i undersökningen bidrar istället, som tidigare nämnt, ofta till större noggrannhet och ger mer tid till analys och tolkning. Antalet informanter i min studie är medvetet valt på grund av att kunna erhålla en så fungerande analys som möjligt. Intentionen var att välja ett någorlunda jämnt antal från varje projekt, och att välja informanter som innehaft liknande roller på de olika platserna.

En presentation av de två undersökta projekten återfinns i nästa kapitel ”Om projekten och de medverkande.”⁹³ Projekten valdes ut på grund av att jag inte ville undersöka något i Stockholmsområdet eller övrig storstad, då det enligt min åsikt finns ett visst överflöd av projektstudier utförda i storstadsområdet. Istället ville jag

⁹¹ Ibid, s. 78.

⁹² Ibid, s. 156 f.

⁹³ Se s. 32.

se hur det genomförts på mindre orter, vilket jag även ansåg intressant ur samverkanssynpunkt.

Anledningen till att jag inte valde att genomföra intervjuer med barn som deltagit är att jag ansåg det ta för mycket tid i anspråk, exempelvis på grund av att man måste erhålla föräldrarnas godkännande. Eftersom jag valde projekt på platser ganska långt ifrån Uppsala kändes det som utmanande nog att få kontakt med informanter överhuvudtaget. Dessutom ligger fokus i uppsatsen på samverkan, syn på läsning och idrott respektive läsning, vilket jag anser att mina informanter som vuxna och på olika sätt drivande i projekten, kan ge mig bättre information om genom sina utsagor än vad barn skulle gjort.

Kvalitet

Angående intervjukvalitet skriver författarna i *Den kvalitativa forskningsintervjun* att: ”kvaliteten på den ursprungliga intervjun är avgörande för kvaliteten på den följande analysen, verifieringen och rapporteringen.”⁹⁴ De listar därefter sex kvalitetskriterier, vilka bland annat innefattar ”omfattning av spontana, rika och relevanta svar från intervjupersonen, korta intervjufrågor och längre intervjusvar, samt den grad där intervjuaren följer upp och klargör meningen i den relevanta aspekten av svaren.” Detta är kriterier som jag ansåg viktiga att följa då intervjuerna genomfördes. Detta kunde ibland vara tämligen svårt, vilket författarna också nämner, i och med att ”man bör återigen betänka att olika sätt att göra intervjuer kan vara förbundna med olika kvalitetskriterier.”⁹⁵ En idealisk intervjuperson existerar helt enkelt inte, och om den skulle göra det skulle den i sådana fall mest likna en intellektuell person ur övre medelklassen, enligt författarna.⁹⁶

En intervju är även ett möte mellan människor, och därför kan det vara viktigt att närvara i situationen snarare än att hela tiden tänka på intervjuens kvalitet. Således kan man tolka det som att intervjuaren åstadkommer intervjuer av god kvalitet genom att inte fokusera på kvaliteten i sig, utan på situationen som hen befinner sig i.⁹⁷ Om man hela tiden är fokuserad på det som situationen ska leda till, kan det vara lätt att tappa bort sig i nuet, vilket gör intervjun lidande.

Det är således svårt att finna några entydiga kvalitetskriterier för forskningsintervjuer. Bedömningen av kvalitet beror på syftet, ämnet och formen för intervjun.

⁹⁴ Kvale, & Brinkmann, (2014), s. 206.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid, s. 216.

Materialinsamling och bearbetning

Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av appen *Diktafon* som jag laddade ner till min Iphone. Direkt efter genomförd intervju lade jag upp ljudfilen i min Drop-box, också det via telefonen. Inga anteckningar gjordes eftersom jag hellre ville vara helt närvarande i samtalet. Jag kontrollerade alltid ljudkvaliteten efteråt genom att lyssna på valda bitar, först direkt i telefonen och därefter i datorn. Det kändes tryggt att spara filen på så många ställen som möjligt, så man med säkerhet visste att den inte skulle gå förlorad. Ljudkvaliteten blev dock mer än tillfredställande på samtliga ljudfiler.

Intervjuerna genomfördes fysiskt på olika platser, vilket till viss del även är intressant för analysen. Den första intervjun ägde rum på Kustköpings biblioteks barnavdelning där bibliotekarierna Sara och Sofia arbetade. De hade förberett plats och jag som intervjuare fick finna mig i att de bestämde var vi skulle sitta. Den andra intervjun, med en idrottskonsulent ägde rum på ett café inne i centrum, då vi båda ansåg att det skulle vara för tidskrävande för mig att ta mig ut till dennes arbetsplats. Den informella miljön upplevde jag som positiv för samtalet, och den skapade en vänligare stämning som tog udden av ”strikteten” i att jag ställde frågor och hen förväntades svara.

De två efterföljande intervjuerna ägde rum på biblioteket, den första på informantens eget tjänsterum och den andra i ett bokningsbart konferensrum. Detta gjorde att det inte fanns några störningsmoment att tala om, och det blev fokuserad stämning, vilket dock påverkade utnyttjandet av pauser och tystnad negativt. Det upplevdes svårt att låta någon längre tystnad råda, eftersom det bara var vi två i ett stängt rum. I *Den kvalitativa forskningsintervjun* uppmuntras pauser, likt i ett terapeutiskt samtal, så att informanten kan få tid att associera och reflektera för att sedan själv bryta tystnaden.⁹⁸ Det var dock svårt som sagt, när vi befann oss i detta slutna rum att få tystanden att fungera väl och till min fördel. Det resulterade istället i att den intervjun blev något kortare än alla de övriga.

Den sista intervjun var, liksom den första, med två informanter samtidigt och blev speciell jämfört med de övriga, då jag tog mig långt ut på landsbygden och även genomförde intervjun under öppetid. Den blev även annorlunda då jag intervjuade en representant från det idrottsliga och en från biblioteket. De hade ett närmare och mer intimt samarbete på denna plats än på huvudorten Glimmerdagg vilket var väldigt intressant att höra om. Desto mer känslösamt var det även då lokalbiblioteket, platsen för intervjun, var under beslut om nedläggning till sommaren vilket innebar att inga fler samarbetsprojekt av liknande karaktär kommer att genomföras i framtiden.

Jag skickade ut mina intervjufrågor till informanterna via mail dagen före avtalad intervju. Trots att jag efter första intervjun kände mig något tveksam till om

⁹⁸ Ibid, s. 177.

det var rätt att göra det, eftersom jag upplevde att informanterna nästan memorerat svar till mig, istället för att ge spontana, så fortsatte jag maila till samtliga. Det hade varit intressant att se om någon skillnad upplevdes kring hur informanterna svarade, men jag valde att låta alla ta del av frågorna före. Genom att de hade förberett sig så förstod de redan från början vad jag var intresserad av att veta, samtidigt kunde jag inte låta bli att undra om svaren hade blivit mer utsvävande och tolkande om jag inte låtit dem ta del av frågorna i förväg.

Både som forskare och som privatperson kommer jag in med förkunskap och tankar i intervjusituationen. Som forskare är det de teoretiska begrepp och resonemang som vi talat om under utbildningen, och som privatperson är det egna åsikter kring läsning och dess betydelse.

Transkribering

Genom att skriva ut intervjuer struktureras intervjusamtalet i en form som lämpar sig för närmare analys, det blir inledningen till den analytiska processen. Det finns ingen helt sann, objektiv omvandling från muntlig till skriftlig form.⁹⁹ Det är helt enkelt bäst att göra den form av utskrift som passar för forskningssyftet.

Jag transkriberade någorlunda ordgrant men utelämnade onödiga utfyllnadsord av typen ”öh”, ”eh” och liknande. Det blev slutligen närmast en mer litterär stil, där jag försökte belysa nyanser i uttalanden och på så sätt även underlätta för läsaren. Att transkribera är en fråga om tolkning i sig, det innebär att transformera något från en form till en annan. Det finns anledningar till att inte transkribera en intervju, men personligen ville jag kunna skapa mig en överblick av mitt empiriska material för att kunna analysera det ordentligt, och därför transkriberades samtliga intervjuer.

Utskriften av intervjun är en hybrid mellan muntligt och skriftligt språk. Ett narrativt förhållningssätt till intervjuanalysen gör att jag återberättar den historia vilken informanten berättade för mig. Vissa verktyg kan användas för att göra intervjuanalysen mer hanterlig, där meningstolkning och meningskoncentrering innebär att man i analys av intervjun drar ihop yttranden till kortare formuleringar för att finna huvudinnebörden.¹⁰⁰ Det gäller att tematisera uttalanden från intervjuersonens synvinkel såsom de uppfattas av mig, forskaren. Först skapade jag mig en överblick över innehållet, därefter fastställdes de naturliga meningsenheterna och teman, sedan ställdes frågor till dessa utifrån min undersöknings specifika syfte. På detta sätt kunde centrala teman jag ville finna bli synliga och underlätta analysen.

Rent konkret innebar det att de transkriberade intervjuerna skrevs ut och att jag därefter, med hjälp av färgade markeringspennor, utmärkte centrala teman för hand

⁹⁹ Ibid, s. 277 f.

¹⁰⁰ Ibid, s. 247.

i informanternas utsagor. Det blev fyra teman med olika färger- *läsning*, *barn/unga*, *samverkan* och det tema som jag till sist valde att döpa till *motsatser*. Denna behandlar det som rör min sista frågeställning kring idrott och kultur som motsatspar, även om det inte uttalat är ett genusperspektiv i frågan är det något återkommande i utsagorna från informanterna. Således valde jag att tematiskt sammanföra de utsagor som behandlade liknande frågor, och som därefter kunde ställas mot varandra.

Om projekten och de medverkande

Medverkande i *Projekt Racket & Läsning*

Bibliotekarie Sara – Har arbetat som bibliotekarie i Kustköpings kommun sedan 2010 och dessförinnan på gymnasiebibliotek och filialer.

Bibliotekarie Sofia – Har arbetat som bibliotekarie sedan 1990 på stadsbiblioteket i Kustköping, förutom några gånger på filial runtom i kommunen.

Idrottskonsulent Elin – Har arbetat på SISU i elva år, som idrottskonsulent och numera verksamhetsledare i Kustköping

Medverkande i *Projekt Boll & Bokstäver*

Bibliotekarie Selma – Har arbetat på olika typer av bibliotek, bland annat universitetsbibliotek och bokbuss men blev sedan flytt till Glimmerdagg barnbibliotekarie och sedan 2014 länsbibliotekarie och samordnare.

Bibliotekarie Siv – Har arbetat på bibliotek sedan 1985, i första hand folkbibliotek men även sjukhusbibliotek och bokbuss. Sedan 1988 har hon arbetat på det integrerade folk- och skolbiblioteket.

Idrottskonsulent Erik – Har arbetat på SISU sedan år 2008 efter en karriär som officer inom det militära i Glimmerdagg.

Idrottskonsulent/idrottsledare Eva – Är just i det här projektet medverkande som idrottsledare för *Idrottsfritids* i den lokala föreningen som samarbetar med SISU.

Om projekten

Projekt *Racket & Läsning* genomfördes i Kustköping mellan år 2014-2015. Först bara i kommunen, därefter var hela länet med. Mest aktivitet var det vid idrottsföreningens sommarskolor. De flesta deltagarna var mellan sex och tolv år. Några av aktiviteterna bestod i att det genomfördes sessioner med högläsning, och det fanns boklådor med böcker som idrottskonsulenterna tillsammans med bibliotekarierna valt ut. Man använde sig också av ett vidgat textbegrepp i och med användning av I-pads och appen *WriteReader*, där deltagarna kunde ta bilder, exempelvis av någon aktivitet under dagen, och sedan skriva en liten text till. Efter högläsning användes diskussionsfrågor som bibliotekarierna sammanställt utifrån böckerna. Majoriteten av böckerna handlade om sport. Frågorna rörde de delar av böckerna som lästs, då man ofta läste valda stycken och inte hela, och behandlade mycket igenkänning: ”Är det viktigt att vinna?”, ”Hur ska en bra tränare vara?” etc.¹⁰¹ Till sommaren 2015 fanns det ett ”kulturpaket” som SISU tagit fram där de aktiviteter som ingick i projektet, och som man kunde ta del av, beskrevs.

Sommaren 2015 gjorde regionbiblioteket en kvantitativ utvärdering av verksamheten.¹⁰² Barnen fick besvara frågor om huruvida de läser på sin fritid, i så fall hur ofta och vilken typ av texter, exempelvis serier, dagstidningar eller faktaböcker. De fick även frågan om de läste skönlitteratur, och i så fall vilken genre, samt hur de brukar få tips om ny litteratur.¹⁰³ Enkäten besvarades av 53 barn i åldrarna 9-16 år, från tre idrottsföreningar, två fotbollsklubbar och en ridklubb. 36 av 53 barn svarade att de läste på sin fritid, vilket motsvarar 68 procent. Flickorna svarade att de helst läste skönlitteratur och pojkarna att de helst läste faktaböcker. Majoriteten av barnen som besvarade enkäten läser på sin fritid, och de flesta dessutom någon gång i veckan. De som inte läser har uppgett att det är för att de har svårt att hitta intressanta böcker. 15 barn uppgav att de kunde tänka sig boktips i mobilen, kombinerat med boktips från en bibliotekarie. Rent statistiskt är deltagandet i enkäten för lågt för att dra några generella slutsatser av, men svaren ger en intressant inblick i ungefär hur barnen tänker kring läsning.

Projekt Boll & Bokstäver genomfördes framförallt i den största orten Glimmerdagg, men kringliggande mindre orter på landsbygden i kommunen har också varit delaktiga. I detta projekt fanns ingen anställd projektledare, och därför har det drivits när tid har funnits. Även här var det dock genomförandet vid lägerskolorna på sommaren som var mest tongivande, med liknande upplägg som i det ovanstående projektet med högläsning och bokväskor på plats. Sex olika föreningar med drygt trehundra barn deltog under perioden. Bibliotekarierna hade

¹⁰¹ *Frågeunderlag till sommarskolorna*, 2014. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁰² Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁰³ *Några frågor om läsning- analys av enkät vid idrottsskolorna sommaren 2015*. I uppsatsförfattarens ägo.

även här utvecklat läshandledningarna som skulle användas vid högläsningen. Ungefär tre fjärdedelar av böckerna handlade om sport, men urvalet var tänkt att vara så brett som möjligt och även behandla allmänna ämnen, så som kärlek och kompisar.¹⁰⁴ Någon motsvarande enkät som gjordes i *Projekt Racket & Läsning* är inte genomförd här.

På landsbygden i länet inkorporerades dessutom projektet hösten 2015 i en redan inarbetad samverkan mellan skola och idrottsföreningsliv. *Idrottsfritids*, som det kallas, var ett samarbete mellan byns skola och idrottsföreningen som såg till att barn i framförallt lågstadiet hade rörliga aktiviteter, oftast utomhus. Men de har även fått ägna tid åt läsning i skolbiblioteket, antingen själva eller genom högläsning med idrottsledaren. Skolbiblioteket har haft öppet som vanligt under dessa tillfällen och skolbibliotekarien har inte haft extratid för att hjälpa till i projektet, utan genomfört det inom ramen för sin tjänst. Nu är biblioteket under nedläggning, så troligen blir det inget mer samarbete efter sommaren 2016.

¹⁰⁴ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

Analys

I detta kapitel presenteras och analyseras det insamlade och bearbetade materialet. Jag presenterar utsagorna från informanterna tematiskt i förhållande till vad som sagts kring samverkan, läsning, barn samt till sist idrott och läsning som motsatser.

Till hjälp för att tolka materialet används termer från Amira Sofie Sandins bok *Barnbibliotek och lässtimulans* som redan avhandlats tidigare i texten. De olika förhållningsätten till läsning som nämns i hennes bok- *pragmatisk, traditionalistiskt, emancipatoriskt*, vilka jag även redogjort för ovan, kommer att användas för att analysera utsagorna om läsning.

Även Lena Folkessons teorier om dimensioner och samspel används, liksom begreppet *det professionella objektet* hämtat från både hennes artikel och Amira Sofie Sandins bok. Jag kommer även återkoppla till det Gunilla Molloy och Magnus Persson skrivit, liksom några delar ur antologin *Barnperspektiv och barnens perspektiv*.

Utsagorna avhandlas som sagt tematiskt och mina resultat kommer att redovisas sist under varje enskilt temakapitel, där jag även återkopplar till frågeställningarna.

Samverkan och syfte

I det första temat kommer samverkan och hur synen på syftet med projekten att diskuteras. På första frågan, angående deras roll i projektet svarar bibliotekarie Sofia:

Vad vi gjorde var att ta fram litteratur ju. Och så gjorde vi ju vad vi kallar boksamtalsfrågor, men inte på en hel bok utan på ett avsnitt då som skulle vara lämpligt att läsa vid lägerskolorna då. Så det var ju inte så att de läste en hel bok.¹⁰⁵

Redan i denna utsaga förstår man att bibliotekariernas kompetens som litteraturkännare varit det mest bidragande i det här projektet, och användandet av ordet ”lämpligt” i samband med läsningen är intressant och något jag kommer återkomma till under rubriken ”Utsagor om läsning.” Vidare uttrycker Sofia att de som folkbibliotek även ska satsa på barns fria tid och att de fick hjälp att nå dessa barn genom ett sådant här projekt.

¹⁰⁵ Intervju med bibliotekarierna Sara och Sofia, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

Bibliotekarien Selma i *Projekt Boll & Bokstäver* uttryckte att hon varit ansvarig för projektet, att hennes namn stått på pappren, men att hon upplevt att ett projekt där idrottsrörelsen varit projektägare hade nått större framgångar. Hon nämner liknande syfte som bibliotekarie Sofia:

[...] Och jag tyckte, tycker fortfarande att det är en bra idé att nå ut ... vi har ju svårt att nå ut, biblioteken, till barn på fritiden. Till de som inte besöker oss. Och då är det ett sätt att nå dem! Istället för att nå dem via skolan kan man nå dem på fritiden.¹⁰⁶

Idrottskonsulent Elin i *Projekt Racket & Läsning* berättar hur hon via Kulturrådet kom i kontakt med idén och att det fanns pengar att söka. När de började hade de inte många andra projekt som inspiration:

[...] Då var det nog mycket egna idéer, i samband med att vi hade koppling och tog kontakt med biblioteket ganska direkt så fick vi lite deras input på det hela. Hur de skulle kunna hjälpa till och såhär, deras inverkan i början var ju ganska begränsad. [...] De hade inte riktigt resurserna så det har ju varit mycket att vi drar det och sedan får jag hjälp av dem med material och idéer från dem och deras kunskap och expertis inom deras område. Sedan har det kopplats ihop med mina kunskaper inom idrottsvärlden.¹⁰⁷

Idrottskonsulent Erik uttryckte redan vid första frågan att han var tveksam till projektidén, främst då han inte såg kopplingen till läsning då deras uppdrag är att för- eningsutveckla idrotten och organisationsleda aktiva.¹⁰⁸ Detta uttalande går där- med emot det som idrottskonsulent Elin uttrycker kring deras uppdrag:

”Jag tyckte det var jättenyttigt, för på något sätt så jobbar vi ju ändå liksom med att vi vill sprida ett lärande och en kunskap och utveckla och utbilda människor, så någonstans där landade vi.”¹⁰⁹

Dessa utsagor säger alla något om det bakomliggande syftet till varför man satsat på idrottsläsprojekt på dessa platser. Det handlade först och främst om att nå ut ur bibliotekslokalen och med det nå de ungdomar som inte läser eller aktivt besöker biblioteket. I *Projekt Racket & Läsning* upplevde jag att bibliotekarierna antagit ganska tillbakadragna roller, och att det var SISU som mer eller mindre ägde projektet.

Detta för oss in på Lena Folkessons tidigare presenterade teorier om yrkesidentiteter, samspel och professionellt objekt, och de tre dimensionerna vilka har betydelse för samarbeten- *maktdimension*, *legitimitetsdimension* samt *yrkesdimension*. Det märks till en början av en viss maktdimension i båda projekten, då det är SISUS närhet till ungdomarna och deras kontaktnät med föreningarna som av samtliga bibliotekarier framhävs vara i princip avgörande för projektens utformning. Böckerna och biblioteken finns ju som sagt redan tillgängliga, men det

¹⁰⁶ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁰⁷ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁰⁸ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁰⁹ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

är idrottskonsulenterna som ser till att böckerna fysiskt når ut. De första bibliotekarierna Sara och Sofia framhäver detta som positivt på grund av att idrottsföreningarna är ett ”sammanhang där de som bibliotekarier inte hör hemma”. Något som stärks av idrottskonsulent Elin och dennes uttalande: ”så här ser det ut i en idrottsförening [...] medan de från allra första början tänkte ’då kan vi åka ut och ha högläsning’ och så där.”¹¹⁰

Makt kopplas till kunskaper eller vetande och dessa begrepp är oskiljaktigt sammankopplade och beroende av varandra, skriver Amira Sofie Sandin.¹¹¹ Vilket betyder att när en av två parter har mer kunskap om ett område finns det en ojämlikhet i relationen. Det framgår av informanternas utsagor att idrottsföreningarna har mer kunskap kring hur man ska nå ungdomarna i rätt forum och när det är ”lämpligt” att ta fram en bok i det forumet. Vid första anblick skapar detta en ojämlikhet, en *maktdimension*, i samarbetet. Makt är dock varken positivt eller negativt, utan beroende av kontext. Fastnar maktrelationen i att en av parterna ständigt har mest insikt är det negativt och man kan tala om en konstellation av makt. I båda idrottsläsprojekten har dock bibliotekarierna en särskild kompetens och kunskap i form av litteraturkännedom. Detta kan kopplas till Säljö och hans hävdande att all kunskap idag utgör ett marknadsvärde.¹¹² Utan bibliotekariernas kompetens finns inte kännedom om rätt litteratur för den målgrupp som projekten riktat sig till, vilket kan sägas vara en form av marknadsvärde i denna kontext.

Det blir därför inte tal om en ren maktkonstellation, enligt mina tolkningar. Skillnaderna mellan yrkesgrupperna ses överlag som tillgångar och kunskaperna kompletterar varandra i slutändan, enligt utsagorna. Samtliga medverkande framhåller även att samarbetet gått bra, och att det funnits ett öppet samtalsklimat. Samspelet kan därför sägas vara symmetriskt i båda projekten. Idrottskonsulent Elin tycker att det har varit lärorikt att samarbeta och ”kul att träffa andra grupper som gör någonting annat än det man själv gör.” Idrottskonsulent Erik framhäver att bibliotekarierna gjort ett ”fantastiskt jobb” när det kommer till böckerna och litteraturen. Liknande uppfattningar uttrycker idrottsledaren Eva när hon säger sig vara intresserad av läsning, men inte har någon *kompetens* kring just bibliotek.¹¹³ Således behövdes samarbetet med bibliotekarie Siv för att rätt kompetens skulle finnas även inom läsningen i projektet, och inte bara idrotten.

Syften och mål som en yrkesgrupp eller verksamhet ska åstadkomma i arbetet benämns här som det *professionella objektet*, och vid samarbeten kan ett gemensamt sådant utvecklas.¹¹⁴ Det kan i början skilja sig åt, eftersom bibliotekarier och idrottskonsulenters professionella objekt inte är identiskt i sig. I samspelet mellan dessa båda yrkesgrupper kan det innebära att de olika kompetenserna tas tillvara på

¹¹⁰ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹¹¹ Sandin (2011), s. 203.

¹¹² Säljö (2014), s. 102.

¹¹³ Intervju med idrottsledare Eva och bibliotekarie, Siv 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹¹⁴ Sandin (2011), s. 212; Folkesson, (2007) s. 80.

ett sätt som underlättar och hjälper till i arbetet. Utan ett tydligt gemensamt sådant objekt riskerar dock kompetenser att gå förlorade under samarbetets gång.

På frågan kring skillnader mellan deras respektive yrken och hur det i så fall påverkat samarbetet svarade bibliotekarie Sara och bibliotekarie Sofia att det fanns olika ingångar i projektet, men inget som påverkade utförandet på ett negativt sätt. De lärde av varandra och samarbetade mot samma mål, och SISU visste vad de ville ha ut av bibliotekariernas kompetens när de initierade kontakten. Idrottskonsulent Elin uppger att den största skillnaden märktes när böcker till boklådorna som användes ute på lägerskolorna plockades ihop, och att hon ibland kanske inte förstått bibliotekariernas värld rörande just bokinköp och målgrupper:

[...]men det kan väl inte vara så svårt, så har man ju inte förstått deras värld liksom. Om inte vi har den boken hemma, då måste vi fixa den, och jag: jaja plocka ihop lite, det löser sig och så har de: jaa, men vi måste tänka målgrupper...¹¹⁵

Bibliotekarie Selma uppger att det hela tiden är en process i samarbetet rörande skillnaderna i deras olika yrken. Hon ger exempel på problemet med att hitta läsande förebilder inne i idrottsrörelsen, och att det varit nästan omöjligt. Hon framhåller det problematiska i att de som vill ha ett projekt av denna karaktär inte läser själva.

Bibliotekarie Siv säger också att det är två olika kulturer som möts med två olika ingångar i idén:

Och så lite klassiskt att jag är ju inte någon idrottstjej och har inte hållit på med det, utan det märktes ju lite när man hade möten att vi kom från två olika grupper och så har det ju fungerat ... men visst vi har ju olika ingångar. Det kan jag ju säga, när man träffades på förvaltningen så kunde man verkligen se var man kom ifrån. För det är ju verkligen bibliotekarierna och ja... det vet jag att vi har pratat om på biblioteket, att vi är ganska lika varandra. Medan de som jobbar på fritiden är mer spretiga och de som jobbar med ungdomsgårdarna ... nä man har olika ingångar.¹¹⁶

Det finns olika svar till en början när det kommer till frågan om specifika syften och mål med projektet. I det första projektet uppger bibliotekarierna att man ville nå ut till en målgrupp som inte kommer till biblioteket. I det andra blir bibliotekarie Selmas svar liknande, men lite mer fylligt:

Vi vill båda ändra beteenden hos barnen, så att de läser mer men också ändra attityden till läsning så att det inte är så fruktansvärt urtöntigt! Båda sakerna har varit utgångspunkten för projektet.

Idrottskonsulent Elin talar först om att det fanns ett brett, övergripande mål som innefattade att få upp ett ökat intresse för läsning hos idrottande barn och ungdomar. På frågan kring det specifika syftet säger hon sedan:

¹¹⁵ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹¹⁶ Intervju med idrottsledare Eva och bibliotekarie Siv, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

Alltså det specifika syftet tycker jag var att få upp intresse, lite det här att faktiskt se att de coola idrottskillarna faktiskt kan vara intresserade av litteratur eller teater eller vad det nu handlar om.

Både hon och Idrottskonsulent Erik utgår framförallt från det idrottsliga i syftet, vilket inte är förvånande när de representerar sin *yrkesgrupp* i samarbetsprojektet. Dock skiljer de sig åt i utsagorna om hur de kände inför den inledande idén med projektet, där idrottskonsulent Elin ser en koppling mellan projektidén och deras föreningslärande, vilket däremot inte Erik gör på samma sätt.

Han hävdar att det inte behöver finnas ett enda mål för projektet, utan menar att det kan finnas delmål eller olika huvudspår, där biblioteken vurmar för läsning medan de i sin tur främst ser kopplingen till hur detta skulle användas inom idrotten för att koppla av inför en prestation.¹¹⁷ Detta är något jag kommer att återkomma till under rubriken ”Utsagor kring läsning.” Han svarar även att det specifika syftet med projektet enligt honom var det idrottsliga, men lägger till att båda syftena är lika viktiga, och att de borde anses vara likvärdiga som mål.

Idrottsledaren Eva säger att den största målsättningen var att det skulle vara kul för barnen, men även att det förhoppningsvis skulle generera ett större intresse för läsning. Denna del av *Projekt Boll & Bokstäver* skiljer sig till viss del från det övriga ”moderprojektet” i Glimmerdagg eftersom det integrerades i en redan väl inarbetad verksamhet. Barnen på *Idrottsfritids* verkade redan vana vid att använda bibliotekslokalen i samband med övriga aktiviteter. I övrigt har båda projekten genomförts på respektive plats framförallt i anslutning till idrottsrörelsernas läger och sommarskolor.

Flera av de medverkande nämnde även kultur och idrott på ett högre politiskt plan gällande frågan kring samarbeten, framförallt i *Projekt Boll & Bokstäver*. Idrottskonsulenten Erik säger att det heter Kultur- och fritidsnämnden men att man istället för att samarbeta kämpar emot varandra för att få så mycket medel som möjligt till olika projekt som bara gynnar den ena av parterna. Liknande utsaga kommer från idrottsledare Eva:

Här i Glimmerdagg så har vi ju en väldigt kulturintresserade politiker och tjänstemän, men inga idrottsintresserade. Så det blir en jättekonstig debatt på något sätt. Jag kan inte säga att prioriteringen blir åt något håll, men just intresset. Man är inte intresserad av idrott och av att utveckla idrott utan känns många gånger väldigt gammeldags. Man hänger inte med i idrottsutvecklingen, som till exempel nu med integration och det som idrotten är absolut bäst på, att integrera våra nya svenskar. Jag tror det hänger ihop med det att politiker och tjänstemän inte är intresserade, man ser inte det som resurs i det här arbetet.¹¹⁸

Bibliotekarie Siv säger att hon upplever att kulturen definitivt är starkare på platsen men att idrott i sin tur får kosta pengar, exempelvis vid byggandet av arenahallar. Dessa utsagor upplever jag som ett exempel på att det finns en viss diskrepans i

¹¹⁷ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹¹⁸ Intervju med idrottsledare Eva och bibliotekarie Siv, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

samarbetet, men då framförallt från högre instanser och inte på det individuella samverkansplanet.

Nu kommer jag att återkoppla till frågeställningarna rörande samverkan och syfte. Min första frågeställning löd: Varför satsar man på läsfrämjande projekt riktat just mot idrottsföreningar? Inom denna övergripande fråga rymdes även några underfrågor: Vilka bakomliggande frågor samt underliggande tankar och normer styr detta val hos bibliotekarierna respektive idrottskonsulenten?

Underfrågan rörande syn på barn och deras läsning kommer att avhandlas i egna kapitel längre ned.

Min andra frågeställning löd: Hur sker samverkan över dessa olika yrkesidentiteter och kulturer? Inom denna rymdes också några underfrågor: Upplevs det att det finns gemensamt professionellt objekt mellan bibliotekarier och idrottskonsulenter? Hur ser detta ut? Är någon mer delaktig än den andre?

Amira Sofie Sandin skriver att det är lättare att problematisera och analysera projekt som inte fungerat bra, och att det i välfungerande projekt finns en ”nöjdhet” som gör att samarbetet inte konkretiseras.¹¹⁹ Samtliga informanter i min studie uppger att samarbetet fungerade bra och att det varit positivt, och förutom någon skepsis från idrottssidan i början finns det inte mycket annat negativt att ta upp gällande samverkansaspekten.

Det finns flera faktorer till varför man valt att satsa på idrottsläsprojekt på dessa platser, enligt tolkningar av utsagorna. Efter att ha analyserat dessa utsagor från mina informanter rörande samverkan, syfte och kompetenser anser jag dock att det finns en mer klar vision kring projektets syfte hos bibliotekarierna, och det är att öka intresset för läsning. Det är något mer splittrat bland svaren hos idrottskonsulenterna, läsning finns med men egentligen inte som ett självklart huvudsyfte. Det fanns, som tidigare nämnt, en skepsis hos några av idrottskonsulenterna i början där de inte såg vinningen med att införliva läsning i sin idrottsverksamhet.

Normen kring att idrottande människor inte läser lyser till viss del igenom i en del svar, hos båda parterna, även om ingen säger det rätt ut. Bland annat visade sig detta i att det inte riktigt gick att finna läsande förebilder på plats som önskat för projektet Boll & Bokstäver. Tanken kan därmed betraktas som god, men frågan är huruvida den var speciellt realistisk.

Amira Sofie Sandin skriver i sin bok under kapitlet ”Delaktighet” att om barn deltagit i ett lässtimulerande projekt beskrivs det ibland som att barn också varit delaktiga.¹²⁰ Enligt henne är det i sådana fall en aktivitet som riktats till barn, men det är inte *med* barn, utan det är aktiviteter som bestämts och utformats av vuxna. Det finns således en skillnad mellan att vara delaktig och ha möjlighet att påverka själva utformningen och att bara delta. I båda dessa projekt har ramarna satts av de vuxna och som jag upplever det har barnen inte kunnat påverka upplägget direkt.

¹¹⁹ Sandin (2011), s. 220.

¹²⁰ Sandin (2011), s. 184

Det har dock funnits en generell uppfattning kring att alla de deltagande barnen uppskattat läsningen och upplägget i projekten. Mer om detta kommer behandlas i nästa kapitel.

Det professionella objektet skiljde sig till en början åt, och visade sig bland annat genom idrottskonsulent Eriks tydligt uttryckta tvekan inför projektet. Även idrottsledare Eva i *Projekt Boll & Bokstäver* såg till en början inte vinningen med att införliva läsning. Min tolkning är att det uppstod ett mer tydligt professionellt objekt i första projektet, *Racket & Läsning*. Där fanns liknande utsagor från både bibliotekarierna och idrottskonsulenten gällande projektets syfte, nämligen det att skapa ett större intresse för läsning. Möjligen kan det ha haft betydelse att Elin som idrottskonsulent var väldigt engagerad i utformandet och utnyttjade bibliotekariernas litteraturkunnande för att driva projektet som hon ville. I *Projekt Boll & Bokstäver* saknades enligt bibliotekarie Selma däremot en ansvarig projektledare, vilket jag tolkar som att det fanns planer på att driva projektet mer kontinuerligt, något som dock inte blev helt genomförbart.

I *Boll & Bokstäver* fanns en mer tydligt uttalad första skepsis mot att införliva läsning i det idrottsliga, både från idrottskonsulent Erik och idrottsledare Eva. Dock ändrades detta när projektet väl genomförts, och det erhölet det positiva mottagandet som det enligt mina informanter fick. Det lär dock inte ha funnits någon misstro gentemot bibliotekarierna, samtliga verkar ha litat på respektive yrkesgrupps kompetens för att projektet skulle bli av. Det fanns således en legitimitetsdimension hos båda, baserat på att de olika yrkesgrupperna såg varandras styrkor och därmed också tillgångar i projektet. De har dock låtit dessa kompetenser verka på skilda håll, och ingen av de medverkande verkar ha försökt få någon större insyn i den andres arbete mer än under planeringsmöten. Med undantag för *Idrottsfritids*, vilket redan delvis var en aktiv verksamhet i skolan och föreningens regi. För att samarbetet skulle vara möjligt där var det viktigt med småskalig samverkan.

Problem gällande legitimiteten verkar ha undvikits i och med att i tidigt skede bjuda in samarbetspartnern, vilket Amira Sofie Sandin uppger annars kan bidra till konflikter.¹²¹ Tillvaratagandet av kompetenserna genom rollfördelning är också ett sådant. Rollfördelningen blev tydligast i att bibliotekarierna ägnade sig åt litteraturen och åt att sammanställa läshandledning, medan idrottskonsulenterna stod för det mer utåtriktade arbetet med att genomföra läsningen i föreningarna i båda projekten. Det saknades dock ett mer tydligt gemensamt syfte, förutom läsningen, i alla fall om man ser till de något skiftande utsagorna när detta kommit på tal under intervjuerna.

Jag anser att intervjuerna visat att båda yrkesgrupper har en tydlig *yrkeskultur* och *yrkesidentitet*, även om den är något komplex hos de båda. Eftersom jag är mer insatt i biblioteksvärlden än i idrottsföreningensvärlden kan det också ha påverkat hur jag uppfattade detta i slutändan.

¹²¹ Sandin, (2011), s. 222 f.

Som idrottskonsulent Elin uttrycker det arbetar de båda dock med ”att sprida ett lärande och en kunskap.”¹²² Detta tyder, enligt mina tolkningar, från hennes sida på en grundläggande förståelse för den gemensamma utgångspunkten i en samverkan mellan dessa båda yrkesgrupper.

Utsagor kring läsning

Under denna rubrik har jag samlat de utsagor som säger något om läsning och vilken syn på läsning som genomsyrat projekten och de medverkande. Vuxnas förhållningssätt till läsning påverkar nämligen vilka arbetsmetoder som används i projektet, enligt Amira Sofie Sandin.¹²³

Något av det mest intressanta som framkommit i min analys är kopplingen mellan läsning och fokus, vilket enligt en utsaga som vi ska återkomma till, ska kunna underlätta inför en idrottsprestation. Detta har framförallt varit tydligt i *Projekt Boll & Bokstäver*. Redan i projektets inledningsskede när bibliotekarien Selma visade underlag för sin PowerPoint-presentation som innehöll hennes idéer med projektet, om den alltmer sjunkande läsförståelsen hos ungdomar, berättar hon hur SISU bad henne ”tona ner” det budskapet.¹²⁴

[...] och då tyckte jag att det var viktigt att börja liksom med det här att såhär ser det ut: 25 procent av killarna kan inte knappt läsa. I nian. Hallå, liksom! Det här är ett jätteproblem, det här är allas problem och då tyckte de att ”äh, säg inte ... Det är inte en morot för föreningen. De bryr sig inte, om det här. Utan de bryr sig om det här: Avkopplingen inför en idrottsprestation!

Vidare berättar hon att hon ändå införde budskapet om sjunkande läsförmåga i PowerPoint-presentationen, dock tillsammans med övriga budskap och mål med satsningen, såsom att stärka sammanhållningen i laget, viktiga budskap att diskutera efter läsningen och även möjligheten till fokus och avkoppling. Selma uttrycker själv sin förvåning kring denna fokusering på det avkopplande med läsning som aktivitet, och medger att hon aldrig skulle känna att hon blev fokuserad av att läsa:

Men det var väl just det här med fokusering ... just det här med att man skulle samla sig, det tyckte jag var jätteintressant. Jag skulle aldrig tänkt så, tvärtom, jag skulle aldrig känna att jag blev fokuserad av att läsa. Man är ju fokuserad på boken, sedan lägger man ifrån sig boken och då är man ju helt ”vad är det här för värld?” jag skulle inte kunna fokusera på någonting annat då jättehårt. Jag ser inte den kopplingen. Men okej!

När det kommer till läsning ser hon dock en viss koppling till idrotten, eftersom det handlar väldigt mycket om att träna för att lära sig att läsa:

¹²² Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹²³ Sandin (2011), s. 139.

¹²⁴ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

Nej, men när det gäller lästräning och så finns det ju väldigt mycket likheter med det här med att lära sig läsa, det handlar ju väldigt mycket om att träna. Man måste ju bara nöta och nöta, och då behöver man ju motivation. Man kan ju undra, varför föräldrar eller samhället inte coachar sina barn i läsning på samma sätt som på fotbollsplanen! Man försöker bygga upp ett självförtroende och träna och trixa och ”ju mer du tränar, desto bättre blir du” liksom. Om man fick det stödet, när man ska lära sig läsa, för det handlar ju bara om mängdläsning för att nå dit när det blir njutbart att läsa. Det är ju inte så många längre som når upp till den nivån där man kan läsa så pass flytande att man kan tillgodogöra sig en berättelse. För man måste ha lite motivation också, för att orka gå igenom de här jobbiga stadierna.

Idrottskonsulenten Erik är positiv till att de böcker som valdes ut för läsning till lägerskolorna framförallt rörde fotboll och sport, så att barnen kan känna igen sig i och våga lyfta ”de mjuka frågorna” som kan hända, exempelvis i träningsammanshang. Han menar att det är viktigt att man är intresserad av det man läser och att det inte nödvändigtvis måste vara just en bok man läser. Får man läsa något man är intresserad av kan intresset sprida sig, menar han, och göra att det blir roligt att läsa böcker. Det spelar således ingen större roll vad det är, bara det startar ett intresse och bidrar till någon form av kontinuerligt läsande.¹²⁵

Samtliga informanter uppger att det inte är den tryckta boken i sig som är det viktiga, och att det går lika bra att tillgodogöra sig berättelser via ljudböcker och liknande. Det rör sig alltså om en syn på ett vidgat textbegrepp, likt den nya form av literacy som John E. Buschman talar om. Han hävdar att begreppet literacy inte har blivit vare sig komplicerat eller dekontextualiserat av nya medier, utan att vi istället kan tala om ”new literacy” vilket är sprunget ur ett kritiskt förhållningssätt till det klassiska sättet att se på literacy där boken innehar en särställning.¹²⁶

Bibliotekarierna Sara och Sofia är samstämmiga om att det är positivt att det finns olika sätt att ta till sig texter. Sofia framhäver dock att se på film är något annat, då man inte skapar sig egna inre bilder när man tar del av filmen, vilket för henne är det viktigaste med läsning.¹²⁷ Något som även Gunilla Molloy tar upp, då hon skriver att de flesta receptionsforskare betonar vikten av att skapa sig egna bilder av den text som läses.¹²⁸ Idrottskonsulent Elin säger uttryckligen att det inte behöver vara just en bok man läser:

Alltså, hitta olika former för att närma sig läsandet och att se det som att det inte bara är skolboken liksom, och att de också kanske hittar miljöer där man kan sätta sig och få en paus med en bok.¹²⁹

Just benämningen ”skolboken” är intressant att analysera närmare. Vad är en ”skolbok” frågar sig nämligen även Gunilla Molloy i sin bok ur kapitlet med samma

¹²⁵ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹²⁶ Buschman, (2009).

¹²⁷ Intervju med bibliotekarie Sofia och Sara, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹²⁸ Molloy (2007), s. 68.

¹²⁹ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

namn.¹³⁰ Eleven Janne uttrycker där att han tycker att boken de just läst i klassen var ”en ganska bra bok för att vara en skolbok.” Janne har därefter flera kriterier för när en skönlitterär bok blir en skolbok, bland annat: ”man läser den i skolan, man har inte valt den själv, man pratar om den och den är skriven av Mats Wahl.”¹³¹ Jag betvivlar att alla, om ens någon, av de böcker som återfanns i idrottsläsprojektens boklådor var skrivna av just Mats Wahl, men det ligger något i det eleven Janne säger. Likt idrottskonsulent Elin menar han att det finns en skillnad mellan läsning som förekommer i skolan och den som förekommer på fritiden. Lärarna i skolan som Molloy beskriver i sin undersökning vill att eleverna ska nå till den lustfyllda läsningen, medan eleverna själva mest ser läsningen i skolan som ett tvång. Således skulle böcker utanför skolans rum, och utanför biblioteken, bli något mer lustfyllt vilket jag även upplever vara tanken bakom boklådorna.

Detta kan i sin tur kopplas till det sociokulturella perspektivet och Säljö's definitioner av olika praktiker. En konsekvens av människans kommunikativa förmåga är hennes möjligheter att organisera sig kollektivt av olika slag.¹³² Skolan är, som tidigare nämnt, en form av praktik och idrottsföreningarna en annan. Skillnaderna mellan skola och fritid märks av i utsagorna, vilket kan förklaras med ett sociokulturellt perspektiv. I skolan utgår man inte från vardagliga aktiviteter för att skapa ett lärande, utan kunskapsbildning förväntas ske med utgångspunkt i institutionella konstruktioner, såsom vetenskaplighet och olika ämnen.¹³³ Lärande blir något som fräntas ”den vanliga verkligheten” i skolans slutna miljö. Aktiviteterna som barnen ägnar sig åt i skolan för att lära sig blir tämligen abstrakta, eftersom den feedback man erhåller om man gör rätt eller fel blir av helt annan karaktär. Det hör ihop med skolans dubbla uppdrag, då den både ska höja allmänbildningen och ge grundläggande erfarenheter samt även kvalificera människor för olika positioner i samhället. Hur du presterar i skolan hör ihop med dina framtida möjligheter, och även om det finns mått av att prestera även i idrottsföreningarna är den mer frivillig än skolans. Alla handlingar och all kommunikation är situerad och ska förstås som relativ till det verksamhetssystem, den praktik, som man ingår i. Läsningen i skolan blir därför av ett annat slag än den som sker i idrottsföreningarna, eftersom den ska relateras till den kommunikativa tradition som råder inom respektive institution.

Gunilla Molloy skriver att synen på läsning som något naturligt grundar sig i ett kulturellt kapital som barnen får från sin hemmiljö, och att detta även är starkt klassbundet. Genom att läsa olika typer av text och samtala om dem kan läsning bli mer en nödvändighet än ett ”arbetande” i skolmiljön.¹³⁴

¹³⁰ Molloy (2007), s. 85 f.

¹³¹ Ibid.

¹³² Säljö (2014), s. 235.

¹³³ Säljö (2014), s. 238.

¹³⁴ Ibid.

Idrottsledaren Eva uttrycker i sin syn på läsning det som redan blivit relativt tydligt i denna undersökning:

På fotbollsskolorna hade de högläsning i samband med lunchen varje dag. Det blir ett avbrott i det fysiska, att bara ta det lugnt och ligga och mysa liksom.¹³⁵

Högläsning är en aktivitet som förekommer nästan dagligen på landets förskolor. Innebär då högläsning att barn får tillgodogöra sig den literacy-aspekt och kunskapsutveckling som önskas, frågar sig författarna i boken *Litteraturläsning i förskolan*.¹³⁶ De menar att tidiga textmöten har en avgörande roll för läsutveckling, och att samtala, dramatisera och på andra sätt bearbeta texterna efter högläsning är en nyckel till läsförståelse. Inom social läsning innebär det att tillsammans under, och efter, läsning bearbeta för att skapa mening ur det lästa.¹³⁷ I den genomförda studien som presenteras i boken beskrivs hur läsning bland annat används som sysselsättning i väntan på något annat, exempelvis mot slutet av dagen då kvarvarande barn väntar på hämtande föräldrar.¹³⁸ Ett utbrett fenomen är den så kallade ”läsvilan” som sker i anslutning till avslutad måltid, likt det som idrottsledare Eva nämner här ovan. Läsvila framstår som en rutinmässig aktivitet i förskolan, och innehållet i böckerna verkar ha underordnad betydelse. Det uppges inte heller vara vanligt med uppföljning kring det som lästs. På idrottsskolorna fanns det som sagt frågeunderlag som skulle användas efter högläsning, så att den viktiga reflektionen ägde rum och de deltagande barnen verkligen fick möjlighet att ta till sig det som lästs. Det rörde här sig även om något äldre barn än de i förskolan. Enligt författarna till *Litteraturläsning i förskolan* finns det tidigare studier som visar att enbart högläsning inte på ett gynnsamt sätt påverkar barns språk- och begreppsutveckling. Forskningen visar istället att det avgörande är i vilket sammanhang läsandet sker och på vilket sätt det följs upp.¹³⁹ Läsvilans främsta funktion är att verka avslappnande och lugnande. Man kan undra vad barn får för uppfattning om böcker och läsning, när de redan i så pass tidigt skede lär sig förknippa det med framförallt vila och passivitet. När det sedan inkorporeras i idrottsläsprojekten, är det som att detta ytterligare befästs, då man tar det välkända konceptet med högläsning efter maten. Det kan troligen påverka barnens uppfattning kring vad läsning tjänar för syfte, och möjligen även bidra till en negativ effekt då de börjar skolan. Där framstår läsning plötsligt som kravfyllt och inte det minsta avslappnande, något som eventuellt kan förvirra och påskynda en negativ attityd.

¹³⁵ Intervju med idrottsledare Eva och bibliotekarie Siv, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹³⁶ Damber, Ulla, Nilsson, Jan & Ohlsson, Camilla (2013) *Litteraturläsning i förskolan*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.

¹³⁷ Ibid, s. 26.

¹³⁸ Ibid, s. 29.

¹³⁹ Ibid, s. 47.

I motsats till läsvidan på förskola finns det mer tematiserade sättet att arbeta med läsning, där innehållsfrågorna sätts i fokus vilket ska leda till någon form av fördjupad kunskap och förståelse. Detta kan i sin tur sägas gälla även för idrottsläsprojekten, eftersom man satsat på att inkludera böcker som handlar om temat sport. Tematiserat sätt är även mindre rutin än läsvidan, i vilket fall i förskolesammanhang¹⁴⁰ Läsvidan kan därmed mest liknas vid en kvarhängande tradition, och eftersom de flesta upplevt det när de själva gick på förskola tar de med sig det vidare i livet och inkorporerar det i lässammanhang.

Återigen är det nyttoaspekten av läsning som avkopplande och förberedande inför mer fysisk aktivitet som framkommer. Idrottskonsulent Erik säger följande på frågan angående litteraturvalet:

Ja, just det att det var en koppling till vissa åldrar och fotbollsskolan, så det mesta av det var ju fotbollsböcker. För det attraherar ju! Är man intresserad av fotboll då är det ju kul att läsa om någon annan som ... [...] jag tycker det är jättebra. Riktat, bara för att få igång ett läsintresse. Sedan kan det ju sprida sig att man tycker det är jätteroligt att läsa en bok. Men man måste vara intresserad av det man läser. Vår äldsta son han tyckte inte att det var så skoj att läsa, "läs en serietidning istället" som handlar om fotboll, om det var *Buster* eller vad det var. Det var intressant och egentligen är det ju strunt samma vad man läser. Bara man får igång någon form av kontinuerligt läsande.¹⁴¹

Enligt min tolkning framkommer det i det här citatet att Erik representerar sin yrkesgrupp i projektet, och är trogen dessa frågor. Han anser att det är bra att det är riktad litteratur som handlar om fotboll, och menar slutligen att det kanske kan vara ingången till ett mer kontinuerligt läsande. Dock anser han uttryckligen att det inte spelar någon roll vad de läser, oavsett om det är en serietidning eller en bok. Detta är, enligt mina tolkningar, ett typiskt uttryck för en syn på läsning som *instrumentell* eller *pragmatisk*.¹⁴² Det är en syn som jag upplever vara ganska genomgående i båda projekten. Den pragmatiska synen innefattar nyttoaspekterna av läsandet, det primära är således *att* barn läser och det är därmed inte så viktigt *vad* de läser. Enligt Sandins exempel tar sig detta uttryck i läsfrämjandeprojekt där barnen ska tävla i mängdläsning, vilket dock inte varit fallet just i dessa projekt. Det har heller inte varit tal om, från bibliotekariernas sida, att barnen ska "älska böcker", som Sandin skriver hör ihop med det pragmatiska synsättet. Utan de har, enligt mina tolkningar, haft ett mer realistiskt förhållningssätt.¹⁴³ Projektet har genomförts av en önskan om att få bort den negativa stämpeln som bokläsning innehar och därmed även möjligen öka läsandet.

Bibliotekarie Selma uttrycker även att man måste ta sig förbi några nivåer innan läsningen blir njutbar och man på ett djupare plan kan ta in det man läst. I och med

¹⁴⁰ Ibid, s. 50.

¹⁴¹ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁴² Sandin (2011), s. 142.

¹⁴³ Ibid.

att läsandet infogades i idrottsföreningarnas sommarskolor verkade inte barnen ha utövat någon motmakt, som Amira Sofie Sandin tar upp som vanligt förekommande i förhållande till det pragmatiska förhållningssättet.¹⁴⁴ Motmakt kan bland annat innefatta fuskande, men är således även oftast kopplat till mängdläsning. Detta är enligt mina tolkningar efter utsagorna ovan, där det är enbart positiva ordalag som förekommer kring mottagandet från barnen. Eftersom jag inte intervjuat några av barnen som deltagit, får jag utgå ifrån bibliotekariernas och idrottskonsulenternas utsagor och dessa innehåller bara några enstaka negativa, som att ”det varit stökigt till en början” och ”alla är olika, några tycker det är roligt och några tycker att det är pest och pina.”¹⁴⁵ I övrigt förekommer inte några direkta utsagor kring att det skulle varit negativt från barnens sida. Läsningen inom båda projekten ter sig överlag som en blandning av lustfylld fritidsläsning och den läsning som sker i skolan. Vilket ligger nära det Åse Hedemark kallar för *den instrumentella synen på läsning*, den syn på läsning där barnen i hennes studie varken ser det som tråkigt eller roligt utan som ett medel för att nå andra mål.¹⁴⁶

Man har även från bibliotekens sida i *Projekt Racket & Läsning* och *Projekt Boll & Bokstäver* mött barnens intressen, då litteraturen som valdes ut och lästes högst mest berörde sport. Det kan möjligen ha haft en positiv inverkan och motverkat att det dominerande skulle bli *Läsning som tvång*. Detta då det inte fanns något bestämt kring hur mycket som skulle läsas ur boklådorna eller liknande, utan de fanns på plats för att locka till läsning och inspiration, enligt mina tolkningar. Detta kan även kopplas till det emancipatoriska förhållningssättet till läsning, där barn brukar ges möjlighet att utforska läsning utifrån sina egna intressen.¹⁴⁷

Aidan Chambers skriver i sin bok *Böcker inom och omkring oss* kring sin syn på vad som är oundgängligt för att få barn att utvecklas till att bli goda och självständiga läsare.¹⁴⁸ Han nämner då läsmiljön, högläsning och ett genomtänkt bokbestånd. Dessa aspekter var, enligt mig, alla inkluderade i båda projekten. Det inrättades läsmiljöer och högläsning var den dominerande formen av läsning, enligt mina informanter. Det fanns även ett väldigt genomtänkt bokbestånd där titlarna var särskilt utvalda för att, förhoppningsvis, locka till vidare läsning. Man kan ställa sig frågan huruvida högläsning bidrar till att överhuvudtaget få barnen att börja läsa själva. Ett genomtänkt bokbestånd i sig är bra, så länge böckerna blir lästa förstås. Högläsning blir också en del av en gemenskap, läser man i gemenskap skapar man en gemensam upplevelse. Det blir således en ny sådan inom den redan inarbetade, vilket i detta fall blir inom idrottsgemenskapen.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10 respektive intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁴⁶ Hedemark (2011), s. 47.

¹⁴⁷ Sandin (2011), s. 144.

¹⁴⁸ Chambers (2014), s. 45.

I inledningen till denna del nämndes att något av det mest överraskande och intressanta som framkom under intervjuerna var synen på läsning som en avkopplande aktivitet för barnen, som skulle kunna underlätta fortsatt fysisk aktivitet och idrottsprestation. Här upplever jag att man således har kopplat bort den krävande delen av läsning. Det kan tyckas märkligt, då det troligen bland annat är just denna aspekt som lett till den minskade läsningen hos barn, till förmån för andra mer interaktiva aktiviteter såsom dataspel och användandet av sociala medier. I Gunilla Molloys *När pojkar läser och skriver* är det ordet ”tråkigt” som återkommer när de läsmotvilliga högstadieläverna ska beskriva aktiviteten.¹⁴⁹ Tråkigt kan vara ett ord med många betydelser, en av dessa kan möjligen vara just ”krävande.” Det handlar också ofta om förståelse. Läskunnighet innebär att kunna förstå det man läser. Därför kan läsning i skolan framstå som ”tråkigt” eftersom det kanske rör sig om texter som inte berör läsarna. Om de däremot får läsa eller skriva om sådant som intresserar dem, försvinner det tråkiga och en förståelse öppnar upp sig, som för eleven Pelle i Molloys undersökning som får beskriva sitt intresse.¹⁵⁰ Molloy menar att det gäller att skapa deltagande lärmiljöer i klassrummet, förknippade med identitet. Det gäller även för idrottsläsprojekten, då man tar böckerna till barnen i en miljö där de ägnar sig åt sina intressen. Möjligen kan det påverka att läsningen ses som mindre krävande. Troligtvis kopplas läsningen till den analoga passiviteten och ses därför av idrottskonsulenter som avkopplande eftersom man inte synligt anstränger någon kroppsdel. Det har möjligen även att göra med att det var högläsning som dominerade, och inte att det framförallt var barnen själva som läste. En grundtanke var som sagt att de yngre idrottande barnen genom detta skulle se att de äldre ungdomarna läste, och därmed underförstått ta till sig att läsning inte behöver vara en ”töntig” aktivitet, eftersom deras förebilder kan ägna sig åt den.

Den instrumentella synen på läsning blev, enligt mina tolkningar, den genomsvärande synen som kom att driva utformandet av projekten. Framförallt gällde detta *Projekt Boll & Bokstäver*. Det talades överlag om vikten av att få igång läsintresset, och då verkade det kanske spela mindre roll vad det var som lästes. Det var dock inte tal om någon hets kring mängdläsning, som ofta kan vara fallet i projekt med instrumentell syn på läsning.¹⁵¹ Böckerna var även som sagt utvalda och ”kvalitetskontrollerade” av bibliotekarierna, så det var inte heller tal om några slumpmässigt utvalda titlar. Det är dock omöjligt i denna undersökning att göra något uttalande kring huruvida det kommer bli bokläsare för livet av de deltagande barnen i projekten.

¹⁴⁹ Molloy (2007), s. 10.

¹⁵⁰ Ibid, s. 28.

¹⁵¹ Hedemark (2011), s. 47.

Synen på barn och barnperspektivet

Under denna rubrik har jag samlat de utsagor som säger något om synen på barn och barnperspektivet, framförallt i förhållande till teorierna kring barn som *beings* eller *becomings*.¹⁵² Inom den nya formen av barndomsforskning, vilken främst har utvecklats inom sociologi och antropologi, pläderas det för att man ska arbeta med en etnografisk ansats för att fånga barns perspektiv, skriver Gunilla Halldén.¹⁵³ Inom denna typ av forskning blir det inte heller nödvändigt att alltid arbeta med barn som informanter, utan det viktiga blir att studera de strukturer som utgör betingelserna för barns liv.¹⁵⁴ Den gemensamma utgångspunkten i barndomsforskningen blir därför att studera barn som sociala aktörer i samhället och inte som så kallade *becomings*, liknande ofärdiga varelser på väg mot det vuxna.

I *Barnbibliotek och lässtimulans* skriver även Amira Sofie Sandin att maktrelationer och syn på barn kan belysas utifrån resonemanget kring barn som *beings* eller *becomings*. Hon skriver att barn som *becomings* betraktas som ofullkomliga och i behov av socialisation för att utvecklas till fullständigt värdiga människor, och att skillnaden mellan barns perspektiv och barnperspektiv således handlar om vem som formulerar perspektivet eller skapar kulturen.¹⁵⁵

Det är med bakgrund mot dessa teorier som jag valt att studera utsagorna kring barn vilka uttryckts av mina informanter. Denna del av analysen blev dock den med minst tydliga utsagor, eftersom det som sades rörande barn ofta gick upp i någon av de övriga frågeställningarna kring läsning eller samverkan. Det fanns dock tillfälle att lyfta några, vilka sedan till viss del kommer leda in på den sista temakategorin rörande motsatserna idrott och läsning.

Idrottskonsulent Elin svarar följande på frågan om hon har någon uppfattning kring hur de deltagande barnen upplevde läsningen under sommarskolorna:

[...]Sedan är det ju så, vissa har ju myror i brallan efter två minuter när man läser och vissa sitter lugnt och lyssnar och tyckte det var jättemysigt. Som kände att ”spela fotboll hela dagen, då är det skönt med en paus.” Men det var också lite vårt syfte, att få in den här lite lugna stunden. De kan ju vara igång tio till tre ... Då kan det vara rätt skönt. Vi hade fyrtiofem minuters pass. Och en liten paus där de bara kan sitta och lyssna.¹⁵⁶

Just i denna utsaga upplever jag att Elin ger uttryck för en syn på barn som *beings*, om man relaterar det till ett något klichéartat ”att låta barn få vara barn.” Hon har ett individcentrerat sätt att se det på, och det ger intryck av att hon förstår hur det kan vara att vara barn där och då, med ett intresse av samt en önskan om att få röra på sig, och kanske inte av att sitta still och lyssna på historier. Som idrottskonsulent

¹⁵² Halldén Gunilla (2003).

¹⁵³ Halldén (2003), s. 14.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Sandin (2011), s. 194.

¹⁵⁶ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

har hon erfarenhet av viss utvärdering av projekt, och berättar även att hon talat med ledarna efteråt, som enligt henne alla hade en positiv syn på genomförandet.

Bibliotekarierna i projekten var måna om att den litteratur som valdes ut skulle passa in i sammanhanget på idrottsföreningarna, då den till största delen handlade om sport:

Vi valde ju utifrån att det skulle vara väldigt brett. Vi försökte också ha med flickor som huvudperson. Det där är ju jättesvårt som barnbibliotekarie, då blir man ju väldigt såhär, man faller lätt ner i könsstereotypa funderingar. Man vill ha det som går hem, man vet att det här går hem hos killarna och så pratar man om det eller lyfter fram det och då passar ju det hos vissa grabbiga grabbar, att det är krig och så liksom. ”Yes, då har man lyckats” men det är ju inte det som ... inte den könsrollen man vill förmedla. Det är komplext, det där. Man vill ju också förmedla alternativ, alltså vad finns det för andra sätt att vara på. Men i det här projektet handlade det ju väldigt mycket om att få folk att bli sugna, så det måste ju finnas något som drar. Det är inte lätt det där, avvägningen. Men det har vi tänkt på, att det ska vara... särskilt en där ”*Hjärnpunka*”, handlar om en kille som vill spela fotboll men han kan inte för han är för svag och sådär. Mycket funderingar kring det där. Så ja, det ska finnas plats för alla. Så det är en avvägning det där!

Sedan har vi också tänkt att det ska vara lättläst, inte krångliga eller så... så det är vi som har helt själv skött bokurvalet. SISU har mest tyckt att det är kul om det handlar om fotboll... de blev väldigt förvånade, över att det fanns så mycket böcker om sport, och utgivningen har ju ökat lavinartat efter de här projekten tror jag. Man har verkligen fattat att det finns ett behov.¹⁵⁷

Ovanstående utsaga kommer från bibliotekarien Selma och sammanfattar enligt mig problematiken inom projektet *Boll & Bokstäver*, rörande synen på barn och vad det egentligen var man försökte förmedla. På Selma låter det som att hon fick göra visst avkall på för henne viktiga ståndpunkter i sin yrkesroll för att möta det intresse som man uppfattade att barnen, och möjligen även ledarna, inom idrottsföreningen hade. Detta kan möjligen, enligt egen tolkning, vara giltigt för flera av dessa idrottsläsprojekt runtom i Sverige, att det uppstår en viss diskrepans mellan bibliotekariernas hjärteuppdrag och själva målen med idrottsläsprojekten. För även om bibliotekarierna deltar med förhoppningen om att denna satsning kanske kan få läsovana att läsa lite mer, eller få dem att få upp ögonen att det finns annan litteratur än den de läser i skolan så blir det ändå litteraturen som förväntas ”gå hem” som väljs ut.

Mina informanter är inte pedagoger eller lärare, även om de alla sysslar med en form av lärande och kunskapsspridande både när det kommer till barn och vuxna. Därför är det till viss del svårt att applicera någon av de konkreta teorier som presenteras i *Barnperspektiv och barnens perspektiv* på mina informanters utsagor. Jag anser dock att det kan vara av vikt att ta upp de tre synpunkter som listas i boken: Den första är att barndom är något väsentligt och kan uppfattas, erfaras och dokumenteras för barn här och nu. Detta står i motsats till att se barn endast som framtida vuxna. Den andra är att barndomen är ett element i den sociala strukturen, och inte bara en period i ett individuellt livsspann. Den tredje är att barn är viktiga aktörer i

¹⁵⁷ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

utvecklingen av sig själva och samhället, och inte bara föremål för socialisation och lärande.¹⁵⁸ Den sista synpunkten kan enligt författarna peka mot ett barnperspektiv, en slags filosofi som ger vuxna bättre förståelse för barns så kallade agentskap som varelser med uppfattningar från sin egen livsvärld.

[...] Just med idrott, att det finns ett tävlingsmoment. Men vi strök det. Det finns så många andra tävlingsmoment egentligen, det här kan kanske vara motsatsen. Att man går ner i varv istället. Det tävlas inom idrotten, och det ska det göras också, tycker jag... men det tävlas i skolan, det är betyg och man ska ha en massa egna ansvar tidigt i åldrarna nu i skolan. Det är nästan högskolestudier på mellanstadiet känns det som. Vilket jag tycker är tveksamt.¹⁵⁹

[...] tävlandet är ju bra ibland. Vissa trivs ju med det. Men det finns ju också de som inte gör det. Och jag kan tycka att just läsandet kan vara en sådan här känslig fråga för det är liksom ... läsningen är ju en sådan sak som alla tar för givet att man ska lära sig, och det är ju en sådan sak som alla ska lära sig. I skolan, och det ställs liksom andra krav att liksom "det ska du kunna" Sedan har alla olika lätt för det. Alltså, vissa kan det ganska snabbt och vissa inte och då får man kämpa. Då kan det vara tufft i sig att se det. Och visst, så är det inom fotboll med. Vissa lär sig det fortare än andra gör, men samtidigt finns det liksom inte kravet att liksom, okej tycker du inte att det är roligt så slutar man. Så är det ju inte riktigt med läsningen, det är ju liksom inte så bara att "nä jag tyckte inte det här var kul så jag skiter i det. Nu ska jag inte läsa för resten av mitt liv.

Citaten ovan kommer först från idrottskonsulent Erik och därefter idrottskonsulent Elin angående lästävlingar. På frågan om ett tävlingsmoment skulle vara positivt att införliva i projektet, svarade flera av informanterna att det redan tävlas så mycket i skolan och att barnen därför skulle slippa det här.¹⁶⁰ Läsningen inom båda dessa projekts ramar skulle framförallt ses som lustfylld och inte sammankopplat med betyg eller prestation. Jag anser det vara med respekt för barnens livsvärld som både bibliotekarier och idrottskonsulenter uttalar sig förhållandevis negativt kring lästävlingar. Deras utsagor vittnar om att de har insikt i att det redan förekommer för mycket sådant i skolan och att det inte upplevs som något positivt för barnen, vilket uttrycks i nedanstående citat:

Sedan har vi ju också det där traggelmomentet, det ska ju bygga på lust liksom. Projektet ska bygga på lust. Man ska traggla i skolan, texterna liksom. För får man en positiv bild av böcker överhuvudtaget, det gillar vi.¹⁶¹

I min frågeställning undrade jag således: vilken syn på barn och läsning genomsyrar utformandet av dessa projekt, hos bibliotekarierna respektive idrottskonsulenterna?

Det finns hos båda yrkesgrupperna en syn på att barndomen är viktig, och även att det lärande som barnen tar del av här och nu är betydelsefullt. Angående maktrelationen som Amira Sofie Sandin skriver om i *Barnbibliotek och lässtimulans*, där barn betraktas som ofullkomliga och i behov av socialisation, återfinns även

¹⁵⁸ Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2011) *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*, 1. uppl., Liber, Stockholm, s. 49.

¹⁵⁹ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁶⁰ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁶¹ Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

den aspekten i projekten till viss del. Dock handlar den om det större perspektivet, enligt mig, att dessa projekt i grund och botten startats mot bakgrunden av att många barn och ungdomar inte kan läsa fullt ut på den nivå som anses acceptabelt av samhället. Det är ju trots allt riktlinjer som satts upp av vuxenvärlden, och inte av barnen själva. Däri ligger även betydelsen av citatet från idrottskonsulent Elin ovan, att om man testat att spela fotboll men upplever det som kämpigt och tråkigt, då kan man sluta. Detta gäller inte för läsning, då det är något som du måste lära dig för att bli en fungerande samhällsmedborgare. Det finns således alltid ett mått av tvång inför läsandet, om man väljer att tolka det på detta sätt. Man skulle kunna uppfatta att denna bristsyn, vilken Magnus Persson talar om i sin bok, är en del i en större, genomgående syn på barn som *becomings*, och att inte läsa tillräckligt mycket gör därmed inte en person till en fullkomlig *being*.

I *Barnperspektiv och barnens perspektiv* tar författarna bland annat upp ett mer ”skeptiskt-förkastande” förhållningssätt till barnperspektiv, bland annat representerat av danska forskarna Gulløv och Højlund vilka påpekar att det är skillnad mellan att känna en kultur och att förstå den.¹⁶² Det går därmed att känna till barns kultur, som utomstående men det är en annan sak att helt förstå den inifrån. Enligt Gulløv och Højlund finns det ingen ren data om barn, bara ett eller flera vuxenvalda perspektiv. Ett fullfjädrat barnperspektiv skulle därför kräva en mer begreppsmässig förklaring av hur barn uppfattar sig själva som aktiva deltagare i sociala relationer, grundat i deras egna personliga uppfattningar och handlingar.¹⁶³ I och med att jag inte har intervjuat några barn i min studie, kan jag således inte heller hävda att studien har ett fullständigt barnperspektiv. Informanterna har alla uttalat sig kring barn, men det har därmed alltid varit ur deras synsätt och i deras egenskap av vuxna.

Idrott och litteratur, kropp och huvud

Under denna rubrik kommer jag att avslutningsvis sammanställa de utsagor som berör ytterligare ett av mina teman med denna uppsats, nämligen synen på idrott och litteratur/läsning som varandras motsatser. Jag tycker mig ha kunnat skönja detta tema genomgående i mitt undersökande av vad som bidragit till satsningen på idrottsläsprojekt i allmänhet. Redan i regeringens motivering till satsningen framkom att pojkar väljer att inte läsa för att det enligt uppgift anses ”omanligt.”¹⁶⁴ Relationen mellan manligt/kvinnligt blir därmed att betrakta liknande den om idrott/kultur och även likt dualismen i huvud/kropp som nämndes tidigare.

Bibliotekarie Siv och idrottsledare Eva nämner, i samband med frågan kring de deltagande barnen i projektet *Boll & Bokstäver*, hur det har förändrats kring vem som lånar vilka böcker på ortens skolbibliotek:

¹⁶²Sommer, Pramling Ingrid & Hundeide (2011), s. 69.

¹⁶³ Ibid, s. 77.

¹⁶⁴ Kulturrådets webbsida > läsfrämjande > idrott [2016-05-10]

Det har ju också svängt, från att det aldrig skulle vara killar som lånade en hästbok för tio år sedan, så har det ändrats. Nu är det ju mest tjejer som läser hästböcker, men det är inte en större grej om en kille vill läsa det. De är intresserade också.¹⁶⁵

Jo vi ser ju det jättetydligt i idrottsföreningen. När vi startade upp gymnastiken här i klubben så var det ju bara tjejer men så är det ju inte alls nu, det är jättestor efterfrågan framförallt då på parkour och nu har de även startat en killgrupp i artistisk gymnastik. Så det är ju sånt som om man sagt det för femton år sedan hade alla skrattat liksom.¹⁶⁶

Inredningen på skolbiblioteket där barnen på *Idrottsfritids* brukade hålla till var specialgjord med traktorer- och hästtema, bland annat med ett bilderbokstråg i form av en färgglad traktor och en sadel bland hyllorna. Där fanns även reella spår av idrottslässatsningen, bland annat genom stora sittkuddar i form av fotbollar på golvet. Som jag tidigare tog upp under rubriken *Idrott och läsning som motsatspar* kan individuella sporter såsom ridning och gymnastik betraktas som feminina, och därmed ha likheter med synen på läsning som något feminint eftersom även det i sig är en individuell, passiv aktivitet. Det uttrycks här tydligen fortfarande en viss förhärskande syn på vad som anses ”pojkgigt” respektive ”flickigt”, både inom idrotten (gymnastiken) och litteraturen (hästböcker).

Det går även här att dra en parallell till Kåå Olsens masteruppsats, där det formulerats att om pojkar väl läser, så läser de ”fel” typ av böcker.¹⁶⁷ Olsen skriver att det verkar vara själva maskuliniteten som står i vägen för läsningen, och särskilt det som betraktas som den ”goda” läsningen, det som jag ovan avhandlat i betydelsen kvalitativ, reflekterande läsning av en tryckt bok.¹⁶⁸ Uppsatsförfattaren skriver också om dikotomi, här fint respektive populärt, likt manligt/kvinnligt och så vidare. Det är intressant att, som Olsen påpekar, då flickor ansågs underpresterade i matematik och naturvetenskapliga ämnen började man exempelvis anpassa läromedel för att ”tilltala” dem, men något motsvarande har inte gjorts vid upptäckten av att pojkar underpresterade i andra skolämnena.¹⁶⁹ Traktorinredningen på skolbiblioteket på *Idrottsfritids* kan möjligen ses som ett sådant tilltalsförsök. Den speglade även den en viss uppdelning, även om det inte rent uppenbart var tal om någon ”flicksida” eller ”pojksida.” Det kan dock göras en tolkning utifrån utsagorna ovan, kring att flickor lånat hästböcker, att inredningen som hade ett hästorienterat tema därför borde tendera att locka till största delen flickor. Detta kan även ha upplevts som en positiv effekt, i att det skapar en trivsamt stämning som inte i lika stor grad upplevs som skolans miljö. Det är dock till viss del svårt att tolka huruvida utsagan kring att pojkar numer även lånar hästböcker syftar till att vara en genomgående positiv förändring.

¹⁶⁵ Intervju med bibliotekarie Siv, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁶⁶ Intervju med idrottsledare Eva, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁶⁷ Olsen (2013), s. 21.

¹⁶⁸ Ibid, s. 6.

¹⁶⁹ Ibid, s. 12.

Idrottsledaren Eva berättade även att de ibland delade in barnen efter kön i olika aktiviteter på fritids, men att hon inte såg någon större tanke med det och att det helt enkelt fungerat bra i just det sammanhanget.¹⁷⁰ Jag försökte få henne att utveckla mer kring det, och undrade om det var pojkarna som fick börja läsa medan flickorna då gjorde något annat, men hon hävdade att det ”bara blivit så” och att det fungerat bättre och blivit lugnare. Det verkade således inte ha haft att göra med att det var pojkarnas läsning som skulle prioriteras över flickornas, vilket jag först antagit, eftersom det är de som till viss del anses vara målgruppen för satsningarna.

På frågan om de anser att läsning och idrott är motsatser svarar bibliotekarie Sara och Sofia i Kustköping följande:

Jo, men det är ju som du säger, normen är väl det att det ska vara motsatser, och som du säger, huvud och kropp. Men om man tänker själv, ett steg längre, så tycker jag ju inte det. Det borde ju inte göra det. Det kan väl vara både och, eller ett samarbete, eller jaa ... nä, jag tycker inte det borde vara så. De säger ju att om man rör på sig så blir man kanske smartare. Så de skulle kanske kunna komplettera varandra.

Om man tänker för skolarbetet så, hör man det ibland att om de idrottar mycket att de blir bättre i skolan. Det kan ju bero på att det blir något visst disciplin, att man gör det när man gör det. Så får man koncentrera sig när man gör läxorna, för sedan så ska man iväg. Om det beror på det vet jag inte, eller att det sker någonting när kroppen...

Bibliotekarie Sara drar här själv kopplingen till motsatserna *huvud* och *kropp*. Min tolkning kring detta blir att det till viss del finns inkorporerat ett tankesätt även här kring att det är två till en början åtskilda fenomen som ska samarbeta och bidra till att nå ett högre mål, vilket oftast är fallet i samverkansprojekt, där man som tidigare nämnt, tar hjälp av en annan grupp för att gemensamt nå ett mål man inte klarat av på egen hand. Ett exempel på ytterligare ett sådant samverkansprojekt är *Språk-kedjan*, ett projekt mellan bibliotek och vården i Halland.¹⁷¹ Här kan man verkligen tala om samverkan mellan huvud och kropp, då projektet syftar till att ha en obruten kedja mellan språk och vård. Anledningen till projektets start är att redan BVC-sköterskorna ställer frågan till föräldrarna kring om barnet börjat kommunicera.¹⁷² Om språkavvikelse upptäcks remitteras man till logopedmottagning. I detta projekt har man också arbetat med bokväskor, för olika språkstörningar, framtagna i samverkan med bibliotekarier. En samverkan uppstår, som tidigare nämnt, då två olika aktörer gör gemensam sak och tillsammans försöker finna lösning på ett problem.

Bibliotekarie Sofia i Kustköping ser ett visst samband, i form av ett disciplinerat tankesätt. Hon menar att idrottande barn ibland upplevs prestera bättre i skolan, genom något jag tolkar som en uppövad förmåga att kunna fokusera på en sak i taget. Man kan även tolka det som att hon menar att de erhållit denna förmåga just

¹⁷⁰ Intervju med idrottsledare Eva och bibliotekarie Siv, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁷¹ Blomberg, Mymmel & Ehde Andersson, Maria (2010). *Språk-kedjan: en obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling: en halländsk modell*. Halmstad: Regionbibliotek, Region Halland.

¹⁷² *Ibid*, s. 4.

genom idrottsträningen, vilket blir en intressant parallell till att se läsningen som ett sätt att fokusera och koppla av inför prestation.

Denna koppling såg däremot inte bibliotekarie Selma i *Projekt Boll & Bokstaver*, men i relation till idrott och läsning som motsatspar kan det vara intressant att se att denna formulering dyker upp från bibliotekarien Sofia i *Projekt Racket & Läsning*.

Idrottskonsulent Elin svarar följande på frågan angående motsatserna idrott och kultur:

[...] jag tror ändå att många som är med inom kulturen också känner en tillhörighet i sin grupp. Sedan har man ju liksom olika mål med varför man är med i gruppen. Men jag tror ... alltså, ja ... det passar väl olika människor också. Vissa behöver tävlingen för att känna att ”nu har vi gjort det här tillsammans” och vissa är mer nöjda med att bara träffas.¹⁷³

Detta citat hör även samman med frågan kring tävlandet inom idrotten, men säger även en del om motsatserna enligt mig. Läsningen som aktivitet kan ses som individuell tävling, enligt Elin, och hon menar även att en del kan behöva just tävlingsmomentet i grupp eller mot en motståndare för att känna att de åstadkommit något tillsammans.

Idrottskonsulent Erik drog en parallell till att det var mer naturligt att inkorporera musik i idrottandet:

[...] det är väl lätt att dra på sig ett par lurar och så liksom, koppla av ifrån det som är störmoment utanför och kanske tänka på det man ska göra. Ser man elitidrottare på tv så är det ju ofta de ligger och lyssnar på någonting. Nu vet ju inte jag, det kanske är en ljudbok ... men jag tror att det är mest musik. I intervjuer också, man frågar ”vad lyssnar du på för musik?”¹⁷⁴

Enligt Eriks utsaga har musik mer gemensamt med idrotten än läsning. Han drar själv parallellen till att det verkar mer naturligt att använda musik för att koppla av, snarare än läsning.

Den sista av min tredelade frågeställning bestod av: Idrott och läsning som motsatser hävdas i satsningarnas beskrivning, märks detta av i samverkan? Läsningen framhålls som en bisyssla för att nå andra mål, är det i längden problematiskt för barnens syn på läsning som aktivitet?

Det finns sammanfattningsvis flera synsätt på idrott och läsning som motsatspar, enligt mina informanter. Det kan röra sig om att se grupptävlandet som typiskt för idrotten, medan läsning som aktivitet betraktas som mer individuell. Det kan även handla om en förståelse för att barn som idrottar kan ha ett visst disciplinerat tankesätt, vilket underlättar både för läsning och för kommande prestationer.

Det går enligt mina tolkningar att tala om en viss dualism i projekten, då det är dessa två ”goda sysslor” som ska sammanfogas för att nå ett högre mål, i form av trimning av både hjärna och kropp. Jag drar återigen paralleller till dagens samhälle,

¹⁷³ Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28. I uppsatsförfattarens ägo.

¹⁷⁴ Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10. I uppsatsförfattarens ägo.

och rädslan för ”skräpkulturen” omkring våra barn, där idrott således skulle kunna rädda dem ifrån skräpmat och bokläsning ifrån det fula i populärkulturen.

Informanterna ser överlag inga negativa kopplingar mellan idrott och kultur som motsatspar, enligt mina tolkningar. Snarare uttrycks det istället just denna förhoppning om att kunna lära av varandra och ta vara på varandras kompetenser inom dessa olikheter i projekt.

Jämförelsevis upplevs inte någon markant skillnad mellan *Projekt Boll & Bokstäver* och *Projekt Racket & Läsning*. De har båda genomfört samverkansprojekt i idrottsföreningens lokaler med hjälp av material från biblioteken och bibliotekariernas kunnande. Man kan tala om samverkan, eftersom enskild kompetens använts för att utforma projektet, även om det kan upplevas som att det finns varierande syften med att delta i projektet till en början. Idrottsläsprojekten har genomförts med en förhoppning om att nå barnen på fritiden istället för i skolan och därmed locka till mer läsning och en förståelse för att det finns olika typer av böcker. Två olika yrkeskulturer kan samarbeta för att skapa ett gemensamt professionellt objekt, i form av att försöka stärka synen på läsning och påverka barns negativa attityder kring aktiviteten. Det finns motsatser genom aktiviteten och passiviteten i idrott respektive läsning och det är något som gör att olika syn på nyttan med läsning uppstår beroende på vilken yrkesgrupp man företräder. En gemensam syn som kunde skönjas via tolkningarna av utsagorna var dock den på läsning som instrumentell.

Detta resonemang kommer nu att övergå till min slutdiskussion, där jag mer allmänt och bredare diskuterar mina resultat och svaren på mina frågeställningar.

Slutdiskussion

I detta kapitel kommer jag diskutera de resultat som framkom i uppsatsens analysdel.

Min första idé när jag kom i kontakt med fenomenet idrottsläsprojekt var att intervjua barn som deltagit. Jag hade stora idéer om att kunna genomföra deltagande observationer kombinerat med fokusgruppintervjuer, i samband med aktiviteter inom ramen för ett aktivt, pågående projekt någonstans i landet. Det visade sig dock snabbt att detta inte var så lätt, framförallt sett inom tidsramen för själva uppsatsskrivandet. Jag var även tidigt ute med att etablera kontakt med bibliotekarie Selma inom *Projekt Boll & Bokstäver* i Glimmerdagg, där det så småningom visade sig att de inte just nu hade något igång aktivt inom projektet. Då hade jag redan undersökt och bildat mig en grunduppfattning om vad jag ville göra, så att byta spår kändes omständligt i det läget.

Detta resulterade istället i att det blev intervjuer med bibliotekarier och idrottskonsulenter som drivit projekt på två olika platser, under liknande utformning framförallt i samband med sommarskolor i idrottsföreningarnas regi. Min utgångspunkt var samverkansaspekten, men även synen på barn och läsning var viktig för mig att undersöka i startskedet. När jag därefter spann vidare på tanken kring motsatser, och vad det hade för betydelse för projektets samverkan och utformning, utvecklades konceptet med idrott och kultur som motsatspar till en bestående del i uppsatsen.

Diskussion utefter mina frågeställningar

Jag vill nu återkomma till mina frågeställningar och diskutera dem mer övergripande i förhållande till mina empiriska resultat.

Varför satsar man på läsfrämjande projekt riktat just mot idrottsföreningar? Vilka bakomliggande faktorer samt underliggande normer och tankar styr detta val hos bibliotekarierna respektive idrottskonsulenterna?

Hos bibliotekarierna var det förhoppningen om att få upp ett intresse kring läsning, grundad i den nedåtgående läsförmågan hos svenska skolelever, framförallt hos pojkar, som initialt bidrog till satsningen. Bibliotekarien Selma uttryckte det tydligast när hon påpekade det oroväckande i statistiken att tjugofem procent av pojkarna i nian inte kan läsa.

I analysens del kring samverkan och syfte skrev jag om upplevelsen av att det verkade finnas en mer klar vision kring projektets syfte hos just bibliotekarierna.

Detta grundat i hur de svarade just på den frågan, eftersom svaren från idrottskonsulenterna var något mer splittrade. Två av de tre idrottskonsulenterna svarade att de från början inte såg vinningen med att införliva läsning i idrottssammanhang. De hade dock ändrat uppfattning under projektens gång som jag tolkade det, och var i efterhand mer positivt inställda.

I *Projekt Racket & Läsning* i Kustköping var det SISU som varit mest drivande och då framförallt idrottskonsulent Elin, medan bibliotekarierna antagit mer tillbakadragna roller som litteraturförmedlare. Enligt mina uppfattningar verkar det upplägget ha fungerat bra och båda parter kändes nöjda, även om Idrottskonsulent Elin uttryckte en viss frustration över att behöva åka runt med alla boklådorna till föreningsarna.

Bibliotekarie Selma i *Projekt Boll & Bokstäver* i Glimmerdagg framhävde även själv att de projekt som ägts av SISU lyckats bäst, vilket jag tolkar som att hon i efterhand möjligen önskat ett liknande upplägg även hos dem. Deras nackdel överlag upplevdes som bristen på projektansvarig, vilket ledde till att projektet helt enkelt drevs från och till när tid fanns.

De bakomliggande faktorer som bidragit till att man valt att genomföra idrottslässatsningar på dessa platser var kanske inte lika tydliga som jag först antagit. Bibliotekarierna såg läsningen som primär faktor, och idrottskonsulenterna hade sin syn på det som bland annat en avkopplande aktivitet. Det sistnämnda är ju dock, som tidigare nämnts, något som framhölls för att i längden göra barnen till mer fokuserade idrottare. Mina informanter delade inte med sig av några djupare, mer personliga reflektioner som kunde bidra till en fylligare tolkning än så.

Normen att idrottare inte läser upplevde jag även som närvarande i en del utsagor, och dessa idrottsläsprojekt skulle inte heller behövts om denna tankegång inte existerade. Det upplevs vara en djupt rotad, möjligen omedveten, idé kring passivitet respektive aktivitet och huvud respektive kropp. En sammanfogning av dessa motsatser skapar således ett ideal – smart *och* i bra form!

Nästa fråga var en underfråga till min första, men jag väljer att bryta ut den: Vilken syn på barn och läsning genomsyrar utförandet av dessa projekt hos bibliotekarierna respektive idrottskonsulenterna?

Den syn på läsning som jag upplevde dominerande i båda projekten var den så kallade pragmatiska eller instrumentella. Det handlar därmed om en nyttosyn på läsning där det inte är viktigt *vad* de läser, utan *att* det läser. De flesta utsagor rörde sig kring detta, att det handlar om att få upp ett intresse och då är det inte så viktigt att de läser just tunga, tryckta böcker. Det upplevdes därför som positivt att böckerna vilka valdes ut för högläsning mest handlade om sport, och ämnen som lämpade sig för diskussion kring det efteråt. Ibland tar sig den instrumentella synen på läsning uttryck i lässatsningar med fokus på mängdläsning, men här var det verkligen fokus på att det skulle finnas lust till att läsa. Möjligen fanns ett visst tvång i

form av högläsning, men det förväntades inte att barnen skulle läsa stora mängder text själva om de inte ville det.

Det finns en viss försiktighet i att införliva läsningen på detta sätt, något av ett smygande där böckerna liksom bara dyker upp på denna lite oväntade plats men inte tar täten, för att nästintill inte skrämna barnen med sin närvaro. Det ska vara en upplevelse så långt ifrån skolans läsförmedlande som möjligt. Detta kan ses som ett tecken på att idrottsföreningarna får bestämma just ”lämpligheten”, det vill säga när det kan passa sig att läsa och hur man på bästa sätt smyger in det i barnens världsbild på plats. Därmed har man även i princip dömt ut bokläsningen som något av ett onaturligt inslag.

Synen på barn, eller barnperspektivet, avhandlades också som ett eget tema under analysdelen. Det var svårt att skönja något tydligt svar på hur synen på barn tog sig uttryck i de olika projekten. Jag tolkade dock utsagorna som att alla informanter upplevde barndomen som något viktigt, och att de var medvetna om vikten av barnens lärande i nuet som *beings*, och inte bara som *becomings*, även om de naturligtvis inte använde dessa begrepp själva. Detta visades sig bland annat i uttrycken kring att det tävlas mycket i skolan och att de upplevdes ha hård press på sig därifrån. Det kan dock ställas i relation till prestationer som de förväntades ha inom idrottsverksamheten, för detta sades det inte lika mycket om i något negativt ordalag. Det handlade desto mer om att bokläsandet inom ramen för projekten skulle vara kravlöst och inte sammankopplat med skolan eller betyg. Det var framförallt idrottskonsulenternas utsagor som berörde detta. Det hörde även ihop en del med synen på läsning, framförallt i utsagan från idrottskonsulent Elin kring att om man testat fotboll men tycker att det är tråkigt och kämpigt, så kan man alltid sluta och testa något annat. Detsamma gäller dock inte för läsning, då det är något du måste behärska. Så, hur mycket det lustfyllda läsandet än betonas kommer det alltid finnas ett visst mått av förväntan, tvång och prestation från de vuxnas sida på barnen.

Det var som sagt svårt att framhålla ett klart barnperspektiv i studien eftersom jag inte hade möjlighet att intervjuva några barn. I och med det fick jag inte insyn i hur barnen själva såg på böckernas uppdykanden, den plötsliga högläsningen och övriga nya inslag som berörde läsning.

Nästa del av min frågeställning löd: Hur sker samverkan över dessa olika yrkesidentiteter och kulturer? Upplevs skillnader mellan idrottskonsulenter och bibliotekarier? Finns gemensamt professionellt objekt? Hur ser det i så fall ut, och är någon part mer delaktig än den andre?

Samverkansaspekten var som sagt en viktig aspekt i min studie. Det föreföll till en början udda att ens komma på idén att bibliotek skulle ha samarbete med idrottsföreningar. Många utomstående som jag förklarar vad min uppsats handlar om för har reagerat just så. Trots att det är en satsning finansierad av Kulturrådet är det inte alla som känner till den, ens i biblioteksvärlden.

Det var från både bibliotekariernas och idrottskonsulenternas sida tydligt att det rörde sig om olika yrkeskulturer i dessa samarbeten. I Glimmerdagg, som är en kommun van vid småskaliga samarbeten, arbetade Kultur- och fritidsnämnden i samma lokaler. Det verkade dock inte alltid finnas utarbetade och välfungerande samarbeten. Bibliotekarien Siv uttryckte att man kunde se vilka som arbetade på kultursidan, medan de inom fritidssektorn upplevdes som mer spretiga. Likt motsatserna idrott och läsning verkade det således finnas inarbetade fördomar om hur man ska agera beroende på vilken yrkeskultur som man tillhör.

Det professionella objektet uppstod till viss del under samverkans gång, och det i form av försök till att öka intresset för läsning, dock med olika motiv, i form av en paus å ena sidan och en viktig nödvändighet å den andra. Min reflektion var att det fanns en seriositet hos bibliotekarierna, mot bakgrund av den alarmerande nedgången i läsförståelse, medan idrottskonsulenterna var mer delaktiga och aktiva i själva utförandet. Utan idrottsföreningarna och ledarnas stora kontaktnät hade det inte varit möjligt att få ut böckerna ur biblioteket, vilket var en stor del i att försöka nå nya läsare. Detta kan tolkas som hur svårt biblioteket som plats kan framstå. Med alla böcker och tillgång till kunskap är det bästa sättet tydligen ändå att få igång läsning genom att få ut alla böcker ur lokalen. Har bibliotekslokalen en så skrämmande inverkan, och är kopplingen till skola och utbildning så negativ är frågan man kan ställa sig. Möjligen bör man mer i utbildningsvärlden förstå vidden av begreppet literacy och allt vad det innefattar för att förstå att läsningen kan vara mer än en bok, och därför kanske mindre ”skrämmande” och sammankopplad med det institutionella i skolan.

Genom att få insyn i varandras världar uppstod en bra samverkan mellan idrottskonsulenter och bibliotekarier. En nyckel till att samverkan kunde ske väl var att ha ett öppet samtalsklimat och inte rädas att fråga kring oklarheter. Det verkar dock enligt utsagorna inte ha funnits mycket termer som behövde förstås eller missuppfattningar som behövde klaras ut, i alla fall inte i dessa två projekt. Ingen av de medverkande har gått in i satsningen med målet att förändra radikalt, men förhoppningen om att ändra barnens attityder gentemot läsning som ”urtöntigt” kan ses som en nog så viktig åtgärds punkt i sammanhanget.

Sista frågeställningen löd följande: Idrott och läsning som motsatspar hävdas i satsningarnas beskrivning, märks detta av i samverkan? Läsningen framhålls som en bisyssla för att nå andra mål, är det i längden problematiskt för barnens syn på läsning som aktivitet?

Som tidigare nämnts märktes det i mina informanternas utsagor att det var två olika yrkeskulturer som skulle samarbeta med varandra. Det märktes av i svaren kring varför man valt att delta i dessa projekt, vilket jag redan avhandlat ovan i texten. Det märktes dock inte av att någon av bibliotekarierna eller idrottskonsulenterna drog åt ett särskilt håll, på grund av att man valt att låta varje kompetens råda över sitt område.

Synen på huvud och kropp, passiv och aktiv samt liknande motsatser existerade dock till viss del i utsagor, enligt mina tolkningar. Synen på att läsning är en effektiv paus upplevdes som något av det mest förvånande i sammanhanget.

Det var inte heller bibliotekarierna själva som åkt till platserna och haft högläsning, utan även det har skötts av idrottsledarna. Allt för att så mycket som möjligt få bort det som barn klassiskt förknippar med böcker och bokläsning, tänker jag, och istället få upp ögonen för vad läsning kan vara. Möjligen kan synen på läsning som en paus för återhämtning göra att barnen inte lockas till vidare läsning och utvecklar en egen nyfikenhet, utan mest ser det som avkopplingsinslag. Antingen kan det leda till just det, eller så blir de lockade av att det inte upplevs som ett tvång och prestation i skolsammanhang.

Det kan kanske tyckas spretigt att vilja inkorporera ett samverkansperspektiv, ett pedagogiskt barnperspektiv och ett mer abstrakt perspektiv angående motsatser i samma studie. Istället för att kanske ha gjort en undersökning kring vad dessa projekt faktiskt gör för läsningen rent konkret, exempelvis: börjar någon att läsa mer av att böcker presenteras i en annan miljö och av andra vuxna än lärare och bibliotekarier? Det intressanta var således helt enkelt att gå bakom den till synes uppenbara kärnan i dessa projekt – våra barn kan inte läsa, vad gör vi? – och istället se till attityder och förhållningssätt gentemot läsning, kultur och samverkan inom ramarna för detta. Kan man få alla att förstå vikten av att läsa? Är det helt genomgående gott att läsa, och i så fall endast böcker, inte alls serietidningar, eller exempelvis interaktiva datorspel?

Därmed vill jag slutligen återkomma till Emma Leijnses artikel som jag tog upp i inledningsdelen av denna uppsats, där det bland annat betonades vikten av läsande förebilder för pojkar. Läsande förebilder var trots allt inte det mest närvarande i mina två undersökta projekt, bland annat på grund av att det visade sig svårt att ens hitta några. Kanske hade det sett annorlunda ut om jag undersökt två projekt genomförda i förorter istället för halvstora städer, för klass är också avgörande för utförandet som Leijnse skriver. Artikeln har i april 2016 delats över fyratusen gånger på sociala medier, vilket jag tolkar som att det är ett ämne som engagerar och berör. Det bådär gott för fortsatta framtida samverkanssatsningar mellan idrott, kultur, bibliotek och skola i läsfrämjandets anda.

Den här studien visar således att läsfrämjande projekt i samverkan mellan bibliotek och idrottsföreningar, representerade av mina två exempel, går att förena. Dessa yrkeskulturer kan samspela för att skapa ett gemensamt professionellt objekt, här i form av att söka stärka synen på läsning och ändra barns negativa attityder kring det. Motsatserna i synen på det aktiva idrottandet respektive det passiva läsandet kan vara svårt att överbygga till en början, och det uppstår alltid olika syn på nyttan med läsning beroende på vad man företräder för yrkesgrupp. Genom att presentera böcker i ett annat forum än skolan eller skolbiblioteket, med mer kravlöshet, och även visa på titlar relaterade till barnens sportintresse kan det möjligen öppna

upp för en bredare förståelse för olika typer av böcker. Det fanns dock i de utvalda projekten en genomgående syn på läsning som instrumentell. En problematik är att det finns en förhärskande syn på läsning som avkopplande, en möjlig rest från läs-
vilan i förskolan, vilket kan påverka hur barn ser på läsande som aktivitet i framtiden.

Den här studiens resultat visar att läsfrämjande projekt mellan olika yrkesgrupper kan vara positiv för de medverkande och att man genom att sträva mot gemensamma mål kan lära av varandras olika kompetenser för att nå dit man önskar.

Min förhoppning är att denna studie kan öppna upp för en mer djupgående analytisk syn på läsfrämjandeprojekt inom forskningen, och i synnerhet sådana i samverkansregi. Den ska visa på att gemensam sak är möjlig, och att motsatser inte ska behöva ta ut varandra, utan tvärtom kunna bidra till mer lärande. Det är även min förhoppning att få in förståelsen för ett vidgat textbegrepp och att det kan öppna för mer diskussion kring detta, både praktiskt i lärandemiljöer och teoretiskt på bibliotekarieutbildningen, samt övriga närliggande utbildningar.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka samarbetet mellan bibliotek och idrottsföreningar i läsfrämjande projekt, mot bakgrund av Kulturrådets satsning *PAUS – du och en bok*, som genom regeringsuppdrag delat ut pengar till satsningar runtom i Sverige sedan år 2013. Med utgångspunkt i både samarbete och samverkan undersöks två projekt där biblioteken samarbetat med SISU idrottsföreningar, och som genomförts på två olika plaster i Sverige. Detta låter sig göras genom kvalitativa djupintervjuer med fyra bibliotekarier och tre idrottskonsulenter.

Det finns några olika fokus i studien, ett är synen på barn och deras läsning, även benämnt som literacy, och i detta fall de vuxnas syn på nyttoaspekten av läsning som aktivitet. En annan viktig aspekt är samverkan över dessa två skilda yrkesgrupper och hur den har fungerat, samt synen på idrott och läsning som tankevässigt motsatspar.

Det teoretiska perspektiv som använts är det sociokulturella perspektivet, vilket ligger som ett ”paraply” över hela studien. Enligt det sociokulturella perspektivet är lärande en aspekt av all mänsklig verksamhet. I varje samtal, handling eller händelse finns det en möjlighet att individer eller grupper tar med sig någonting att sedan använda i en framtida situation. Läsningen är en form av kommunikativ praktik, och idrotten likaså. Båda praktikerna utvecklas inom institutionella miljöer, den första främst inom skolan och den andra inom olika idrottsföreningar

De teoretiska begrepp som använts för att analysera empirin hämtades främst från Amira Sofie Sandins bok *Barnbibliotek och lässtimulans*, samt Lena Folkesons teorier om *samspel*, *yrkesdimensioner* och *det professionella objektet*. Även begrepp som barnperspektiv spelade roll i tolkningen av materialet, samt synen på idrott och läsning som varandras motsatser.

Undersökningen visar att det kan uppstå ett gemensamt mål, det vill säga ett gemensamt professionellt objekt, mellan dessa två skilda yrkesgrupper i samverkansprojekten. Uppsatsen har visat på odelat positiva upplevelser av att genomföra dessa satsningar, bortsett från en ingående skepsis från idrottskonsulentssidan som först inte såg vinningen med att införliva läsning i idrottssammanhang. Det har även framkommit intressanta synsätt på läsande som ett medel för att nå fokus och bättre koncentration inför kommande idrottsprestationer. Idrottsläsprojekten har genomförts med en förhoppning om att nå barnen på fritiden istället för i skolan och därmed locka till mer läsning och en förståelse för att det finns olika typer av böcker. Troligen kommer det att genomföras fler sådana här satsningar, med fler institutioner involverade för att nå en blandning av fokus, koncentration och prestation inom både läsning och idrottande.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

I uppsatsförfattarens ägo

Dokument om projekten

Information om sommarskolorna

Analys av enkät vid idrottsskolorna sommaren 2015, Excel-dokument.

Intervjuinspelningar och transkriptioner

Intervju med bibliotekarierna Sara och Sofia, 2016-01-28.

Intervju med idrottskonsulent Elin, 2016-01-28.

Intervju med bibliotekarie Selma, 2016-02-10.

Intervju med idrottskonsulent Erik, 2016-02-10

Intervju med bibliotekarie Siv och Idrottsledare Eva, 2016-02-10.

Tryckt material

Andersson, Jonas, (2015) *Med läsning som mål: om metoder och forskning på det läsfrämjande området*, Statens kulturråd, Stockholm, finns som E-bok:

http://kulturradet.se/sv/publikationer_/Med-lasning-som-mal/

Bengtsson, Emily & Svärd, Mikaela (2015) *Tid för läsfrämjande - En studie om bibliotekariers läsfrämjande arbete för barn med fokus på pojkars läsning*, kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid institutionen biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan. Finns i fulltext via DIVA, URL: <http://diva-portal.org/>

Blomberg, Mymmel & Ehde Andersson, Maria, (2010) *Språkkedjan: en obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling: en halländsk modell*, Regionbibliotek, Region Halland, Halmstad, finns som E-publication. URL: regionhalland.se/PageFiles/22619/sprak-kedjan.pdf

Buschman, John (2009) *Information Literacy, "New" Literacies, and Literacy*, The Library Quarterly: Information, Community, Policy, Vol. 79, No. 1, Finns i fulltext. URL: <http://www.jstor.org.ezproxy.its.uu.se/stable/10.1086/593375>

- Cassel West, Caroline & Knochenhouers, Ann-Charlotte (2006) *Läsningens goda kretslopp. En studie av hemmet som skolans och skolbibliotekets betydelse för barns läsning*. Examensarbete i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås: Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap. Finns i fulltext via DiVA, URL: <http://diva-portal.org/>
- Chambers, Aidan (2014) *Böcker inom och omkring oss*, Gilla böcker, Stockholm.
- Damber, Ulla, Nilsson, Jan & Ohlsson, Camilla, (2013) *Litteraturläsning i förskolan*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.
- Elofsson, Stig (2001) *Kultur åt flickor-idrott åt pojkar: en studie av socialisering i relation till kön och social bakgrund*, Stockholms stad Forskningsenheten, Stockholm.
- Encyclopedia Britannica webbsida*, URL: <http://www.britannica.com/>[2016-04-12]
- Featherstone, Mike (1994) *Kultur, kropp och konsumtion: kultursociologiska texter*, B. Östlings bokförlag Symposion, Stockholm.
- Folkesson, Lena. (2007) ”Samspel mellan lärare och bibliotekspersonal.” Ingår i *Textflytt och sök slump: informationssökning via skolbibliotek*. Alexandersson, Mikael, Limberg, Louise, Lantz-Andersson, Annika & Kylemark, Mimmi. 2. rev. uppl. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber AB. S. 71-81. Finns i fulltext via BADA, URL: <http://bada.hb.se/>
- Garp, Elina (2015) *"Nu kommer hunden!": Aktionsforskning om barn som läser för hundar med syfte att utveckla lästunderna på svenska bibliotek*, masteruppsats biblioteks- och informationsvetenskap, Uppsala universitet, institutionen för ABM, 2015:654, finns i fulltext via DIVA, URL: <http://diva-portal.org>
- Halldén, Gunilla (2003). *Barnperspektiv som ideologiskt och/eller metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning i Sverige 8, nr 1-2. s. 12-23. Finns i fulltext, URL: <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7939>
- Hedemark, Åse (2011). *Barn berättar: En studie av 10-åringars syn på läsning och bibliotek*. Stockholm: Svensk biblioteksforening. Finns i fulltext via URL: <http://www.biblioteksforeningen.org/>
- Helvig, Monica (2007). *"Før hatet jeg å lese – nå elsker jeg å lese!": En evaluering av pilotprosjektet "Idrett og lesing"*. Foreningen !les 2007, finns i fulltext, URL: <http://foreningenles.no/wp-content/uploads/2012/12/Evaluering-pilot-idrett-og-lesing.pdf>
- Johansson, Barbro (2010) ”Barnbibliotekariers och forskares barnperspektiv.” Ingår i *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*, Rydsjö, Kerstin, Hultgren, Frances & Limberg, Louise (red.), Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, finns i fulltext via BADA, URL: <http://bada.hb.se/>
- Kay. E M. Tisdall & Samantha Punsch (2012) *Not so "new"? Looking critically at childhood studies*, Children's Geographies, 10:3, 249-264. Finns i fulltext,

URL:tandofline.com.ezproxy.its.uu.se/doi/full/10.1080/14733285.2012.69337

6

- Kulturrådets webbsida, URL: <http://www.kulturradet.se/> [2015-12-04]
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3. [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund.
- Kåreland, Lena (red.). (2009) *Läsa bör man-?: den skönlitterära texten i skola och lärarutbildning*, 1. uppl., Liber, Stockholm.
- Larsson, Emma (2009) *En godnattsaga för demokratin? En undersökning av ett läsfrämjande projekt i facklig regi*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Magisteruppsats, finns i fulltext via BADA, URL: <http://bada.hb.se/>
- Leijnse, Emma. (2016) *Sagan om pappan som läste för sin son*, Sydsvenskan, 12 april, 2016.
- Molloy, Gunilla (2007) *När pojkar läser och skriver*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund.
- Olsen, Kåå (2013) *Pojkars problematiska läsning En diskursanalys med utgångspunkt från Läsandets kultur (SOU 2012:65)* Examensarbete i biblioteks- och informationsvetenskap, Lunds universitet, inst. för ABM. Finns i fulltext, URL: <http://lup.lub.lu.se/>
- Palmer, Tom (2008). *Reading the game. Using sport to encourage boys and men to read more*, Public Library Journal, Volym 21, june 2008, s. 8–11.
- Persson, Magnus (2012) *Den goda boken: samtida föreställningar om litteratur och läsning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Rydsjö, Kerstin, Hultgren, Frances & Limberg, Louise (red.) (2010), *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, finns i fulltext via Bada: bada.hb.se/bitstream/2320/6654/2/barnet_platsen_tiden5.pdf
- Rydsjö, Kerstin (2015) *Dags att höja ribban!: samverkan för små barns språkutveckling*, Regionbibliotek Halland, Halmstad, tillgänglig via URL: <http://www.regionhalland.se/sidhuvud/bestall-ladda-ner/kultur1/regionbiblioteket/dags-att-hoja-ribban-broschyr>
- Sandin, Amira Sofie (2011) *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. Tillgänglig via URL: <http://hdl.handle.net/2320/9740>
- SISU regionwebbsida, URL: sisuiddrottsutbildarna.se/Distrikt/SISUIUBLEkinge [2015-12-05]
- Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Säljö, Roger (2014) *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*, 3. uppl., Studentlitteratur, Lund.

Ögland, Malin (2013) *Taxonomier: verktyg för biblioteksutveckling*, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, tillgänglig via URL: <http://regionbiblioteket.se/publicerat/taxonomier-verktyg-for-biblioteksutveckling/>

Bilaga

Intervjufrågor

Inledning

- Berätta lite om din bakgrund, hur länge har du arbetat (som bibliotekarie respektive idrottskonsulent)
- Berätta om projektet, din roll i det

Tema – samverkansaspekten

- Hur kom ni i kontakt med den begynnande idén till projektet? Vilka tankar hade ni kring det i startskedet? Pos/neg.
- Har ni några tidigare erfarenheter av lässtimulerande projekt?
- Använde ni er av några styrdokument och/eller forskning/andra projekt som inspiration?
- Hur ser ni på skillnaderna i era respektive yrken? Märktes olika mål för projekten?
- Vilka kompetenser uppfattar ni att er samarbetspartner har/hade?
- Finns det någon betydelse kring plats för samarbetet? Finns vana vid samarbeten inom kommunen som ni känner till etc?
- Hur fungerade kommunikationen och planeringen, dvs hade ni möten?
- Vad var det specifika syftet med projektet enligt dig?
- Har ni någon uppfattning kring hur mottagandet varit från de medverkandes sida?
- Har det gjorts någon utvärdering?

Tema – synen på läsning, identiteter

- Hur ser ni på idrott respektive kultur? Upplever ni dessa som motsatser? Ex. trimma hjärnan, fokus respektive aktivitet och engagerade tränare ...
- Tävlingsmomentet från idrotten. Är det något positivt att införliva i läsandet? Gör det oss till läsare för livet..?

- Fanns det en medvetenhet kring den litteratur som valdes ut?
- Hur ser ni på olika sätt att läsa, finns det något "rätt" sätt?

Tema – språk som redskap

- Språkförbistring. Fanns det sätt att uttrycka sig med speciella termer som skiljde er från samarbetspartnern?
- Behövde ni ta till ny kunskap, nya ordförråd? Läsa på om varandras områden? Dvs – upplevde ni att ni kunde ha ett öppet samtalsklimat med varandra?